

FILOSOFISKA FAKULTETEN
INSTITUTIONEN FÖR SKANDINAVISKA SPRÅK OCH
LITTERATUR

Tea Božek

**Syntaktisk komplexitet vid översättning av texter i olika
stilar**

Magisterarbete

Handledare: Zvonimir Novoselec, universitetslektor

dr. sc. Bodil Zalesky, universitetslektor

Zagreb, september 2013

Innehåll

1. Inledning	3
2. Syntaktisk komplexitet vid översättning av texter i olika stilar	4
3. Slutsats	14
4. Originaltexter på svenska	15
4.1.Svenska Djurskyddsföreningen	15
4.2.Förberedande kurs i matematik 1.	25
4.3.Vägar genom texten	45
5. Originaltexter på kroatiska	52
5.1.Radni dokument Komisije: Izvješće o napretku Hrvatske za 2010. godinu	52
5.2.Dominikanska Republika	65
6. Översättning till kroatiska	70
6.1.Švedska udruga za zaštitu životinja	70
6.2.Pripremni tečaj iz matematike 1.	80
6.3.Putevi kroz tekst	88
7. Översättning till svenska	96
7.1.Kommissionens arbetsdokument: Rapporten om Kroatiens framsteg 2010	96
7.2.Dominikanska Republiken	107
8. Litteraturförteckning	113

1. INLEDNING

Mitt magisterarbete består av fyra kapitel. I inledningen beskrivs olika källtexter som jag sysslade med samt vissa svårigheter som dök upp under översättningen. I mitt arbete har jag valt att titta närmare på syntaktiska förändringar i käll- och måltexter. I huvuddelen analyserar jag huvudämnet: *Syntaktisk komplexitet vid översättning av texter i olika stilar*. Den tredje delen av arbetet omfattar fem källtexter och den fjärde delen översättningarna av dessa texter. Till sist anger jag primära och sekundära källor.

I mitt magisterarbete har jag valt att översätta fem texter i olika stilar vilket innebär att det i varje källtext finns termer som är karakteristiska för just den texten, dvs. som berör olika områden: situationskontext, räkneoperationer, beskattning av inkomster, Direktiv 2003/48/EG, knölvalar, valskådning. Tre texter har jag översatt från svenska till kroatiska och två texter från kroatiska till svenska.

Den första texten som jag har översatt – *Svenska Djurskyddsföreningen* – är lättläst och vänder sig till mottagare på ett personligt sätt. Det finns ett antal termer som är specifika för denna text: *djurskydd*, *pälsuppfödning*, *djurförsök*, *ID-märkning*, *animalieproducerade djur*. Mestadels finns det motsvarigheter i kroatiskan, men det förekommer dock några problematiska uttryck.

Den andra källtexten är *Förberedande kurs i matematik 1*. Texten är ett studiematerial som är avsett för de personer som till exempel ska genomgå en utbildning där det krävs matematiska kunskaper. Den bygger på tydliga rubriker, numrerade stycken och genom textens yttre form blir det helt klart att dess syfte är att göra kunskaper tillgängliga för den som vill läsa översiktligt. Läsaren kan finna det enskilda område som intresserar honom genom att skumma rubrikerna. Det förekommer en rad fackord som *blandade uttryck*, *division*, *bråkräkning*, *förlängning*, *räkneoperationer*. Några fraser är skrivna på ett mycket personligt sätt. Detta har jag undvikit i min översättning, eftersom det i kroatiskt matematikspråk inte finns någon förkärlek för subjektivitet.

Den tredje texten är *Kommissionens arbetsdokument: rapporten om Kroatiens framsteg 2010*. Källtexten är opersonlig och informationstät. Den präglas av en stor distans mellan sändare och mottagare. När det gäller textuell struktur, är källtexten formell och har en stark juridisk prägel. Flera uttryck upprepas och det förekommer en rad fackord: EU:s regelverk, punktskatter, monetär politik, forskningsverksamhet, avfallshantering, vattenförvaltning. Texten känns tung. Det förekommer ofta långa meningar som innehåller flera fraser, bisatser, samordnade och underordnade satser. Allt detta resulterar i en

komplicerad meningsbyggnad. Nominal form och opersonliga verbalsubstantiv förekommer ofta. Dem har jag också bibehållit i min översättning. Fastän texten är komplicerad, fungerar textbindningen ganska bra. Jag behövde dock läsa vissa meningar mer än en gång för att förstå sambanden. I måltexten har jag på grund av punktregeln också komplexa fraser och långa meningar.

Den fjärde texten, ett reportage om *Dominikanska Republiken*, är en personlig text uppbyggd för att vara spännande och rolig, med författarens egna tankar och erfarenheter samt presentation av miljö, situation och personer. Den är detaljrik och innehåller många adjektiv, bildspråk, metaforer, ironi. Till exempel:

Väggen i mitt ungdomsrum smyckades med bilden av karibisk strand, med oundvikliga palmer som hänger över det turkosblå havet och den vitaste sanden i världen. (s. 107)

Det finns många kulturspecifika begrepp: *La Bandera*, *Sancocho*. Många motsvarigheter har jag hittat på olika webbsidor, men det finns några som jag har förklarat för att göra måltexten tydligare.

Den femte källtexten, *Kontexten*, tillhör sakprosa. Även om texten är ett utdrag ur en lärobok, kännetecknas den inte helt av vetenskaplig objektivitet. Den är subjektiv och strävar efter gemenskap med läsaren. Men det förekommer ändå många facktermer: *språkfrågor*, *diskurs*, *samhällsbyggnadsnämndens arkiv*, *vetenskapliga koder*. Vissa svårigheter dök upp när jag sökte ekvivalenter. Några av dem kunde jag inte hitta i ordböcker och på grund av detta har jag läst några vetenskapliga artiklar.

2. SYNTAKTISK KOMPLEXITET VID ÖVERSÄTTNING AV TEXTER I OLIKA STILAR

I följande kapitel diskuterar jag översättningsproblem som rör texternas syntaktiska drag. Jag analyserar fraser av olika slag, ordningsföljden i fraser, satsled och meningsbyggnad. Därvid tar jag upp typiska aspekter som rör översättningsproblem. Jag kunde inte använda mig av kontrastiva grammatiska studier av de kroatiska och svenska språken, eftersom det inte finns några. Problemen vid min syntaktisk analys har jag försökt att lösa med hjälp av utvald litteratur. Särskild behjälplig var *Funktionell svensk grammatik* samt kroatisk grammatik. I nedanstående exempel visar jag svårigheter vid översättning av texten *Svenska Djurskyddsföreningen* som gäller nominalfraser, ordföljd, subjektstvång och framförställda och efterställda attribut.

(1) En klar och tydlig redovisning och märkning, av alla animaliska livsmedel, om hur djuret har fötts upp, haft möjlighet till utevistelse, typ av uppstallning, foder, transport till slakt och slaktmetod tycker vi bör finnas med på förpackningen i butiken. (s. 4)

(1) **Smatramo** da na pakiranju u trgovinama **treba pisati sljedeće**: jasne i razumljive informacije i oznake svih životinjskih prehrambenih proizvoda, način uzgoja životinje, je li *životinja* bila na otvorenom, vrsta smještaja i stočne hrane, vrsta prijevoza na klanje i način klanja. (s. 74)

Den svenska meningen har flera nominalfraser med olika bestämningar separerade med kommatecken. Jag har ändrat ordföljden för att förtydliga informationsflödet i kroatiskan samt använt kolon. Därmed har jag försökt anpassa översättningen efter bruksnormer i målspråket. Subjektet i svenskan är *vi* och i kroatiskan är det inte nödvändigt att använda subjektstvång, eftersom subjektet uttrycks med hjälp av verbets morfologi. Nominalfraser har jag också bibehållit i min översättning. Jag har valt att sätta in nominalfrasens huvudord *životinja* för att texten ska bli mer lättförståelig och för att göra referensbindningen tydligare.

(2) Vi beviljar anslag till forskning inom djurskyddssektorn för att kunna gynna arbetet för djurskydd **på ett långsiktigt sätt, med vetenskaplig grund**. (s. 1)

(2) Odobravamo novčane potpore za istraživanja u sektoru zaštite životinja kako bi **dugoročno, na znanstvenim temeljima**, mogli poticati rad u okviru zaštite životinja. (s. 70)

Huvudordet *sätt* i nominalfrasen *på ett långsiktigt sätt* har tre bestämningar i form av attribut som är framförställda, dvs. *på*, *ett* och *långsiktigt* samt tre bestämningar i form av efterställda attribut, dvs. *med vetenskaplig grund*. Jag har valt att översätta nominalfrasen *på ett långsiktigt sätt* med adverbet *dugoročno* för att undvika pleonasm i kroatiskan (*na dugoročan način*). Ordet *dugoročan* innebär redan i sig själv ordet *način (sätt)* när man ställer frågan *hur* eller *på vilket sätt*. Både svenskan och kroatiskan har alltså bestämningar både före och efter huvudordet. I frågan om syntaktisk funktion av nominal- och prepositionsfrasen står frasen som attribut till avsiktsbisats (*för att kunna gynna arbetet...*). Denna avsiktsbisats har jag också översatt i denna form.

(3) Vi är remissinstans **för departement och myndigheter** och har därför möjlighet att påverka och lägga fram nya lagförslag. (s. 1)

(3) Mi smo instanca **od koje ministarstva i tijela vlasti traže stručno mišljenje** te stoga imamo mogućnost utjecati na nove prijedloge zakona kao i na njihovo predstavljanje. (s. 70)

Huvudordet *remissinstans* har efterställda attribut i form av en prepositionsfras som jag översatt med en adverbialbisats. I min översättning har jag förklarat prepositionsfrasen och begreppet *remiss* med hjälp av adverbialsatsen, så att den blir tydlig för läsaren. Denna lösning har jag hittat på kroatiska regeringens officiella webbsidor.

I källtexten finns det många infinitivfraser. (4) innehåller en infinitivfras som föregås av en preposition. Den bildar en prepositionsfras som är adverbial i satsen. Många infinitivfraser i svenskan översätts i kroatiskan med verbalsubstantiv. Detsamma gäller kombinationer av *genom* och *substantiv* (6a och 6b).

(4) genom att införa en ”ursprungsmärkning” (s. 4) = uvođenjem „oznake podrijetla“ (s. 74)

(5) som en del i att höja kattens status (s. 3) = kao dio podizanja statusa mačaka (s. 74)

(6a) genom en ID-märkning och registrering (s. 5) = obilježavanjem i registriranjem (s. 74)

(6b) genom tåklippning (s. 7) = rezanjem prstiju (s. 76)

Även om jag sysslar med syntaktisk komplexitet, går det inte att låta bli med kulturspecifika ord och uttryck som jag stötte på och hade svårigheter med. Till exempel begreppet *Börssalen*.

(7) Svenska Djurskyddsföreningen bildades 1875 i Börssalen i Stockholm och är en av Sveriges äldsta djurskyddsföreningar. (s. 1)

(7) Švedska udruga za zaštitu životinja osnovana je 1875. godine u studentskom prostoru Börssalen¹ u Stockholmu i jedna je od najstarijih udruga za zaštitu životinja. (s. 70)

¹*Börssalen* je studentski prostor namijenjen za financiranje raznih obrazovnih projekata kojima upravlja *Börssgruppen* čiji su članovi studenti sveučilišta Linköping, a ponajprije oni koji studiraju neki od financijskih smjerova, poslovni partneri i Institut za ekonomski i industrijski razvoj. Prostor se sastoji od 13 radnih jedinica opremljenih računalnim programima za financijske usluge kako bi studenti svoja znanja mogli primijeniti u praksi.

Det vore felaktigt att inte översätta ordet och låta det stå som *Börssalen*, eftersom en kroatisk läsare kunde kanske inte förstå innebörden. Därför har jag kort förklarat ordet både i översättningen och i fotnoten. Jag har också haft problem med att översätta ordet *Jordbruksverket*. *Jordbruksverket* är en svensk statlig förvaltningsmyndighet inom jordbruksområdet². Regeringens myndighet på det jordbrukspolitiska området i Kroatien heter *Uprava poljoprivrede i prehrambene industrije*³. Jag kunde inte översätta ordet som *Ured za poljoprivredu*, eftersom det inte finns en sådan myndighet på statlig nivå i Kroatien. Det finns dock en kroatisk motsvarighet men den är inte *Jordbruksverket* utan *-förvaltningen*, dvs. *Uprava poljoprivrede i prehrambene industrije*. I källtexten förekommer ofta prepositionsfrasen *i landet* vilket jag har översatt som *u Švedskoj*, eftersom med *landet* menas just Sverige. Ett annat problem har jag haft med ordet *ID-märkning av katt*⁴. Det finns två metoder i Sverige att ID-märka katter: med ett chip eller med en tatuering. På grund av detta kunde jag inte översätta det bara som *čipiranje mačaka* även om i Kroatien är det ett vanligaste och mest etablerade begrepp. Jag har översatt det som *označavanje mačaka*⁵. I den andra texten *Förberedande kurs i matematik 1*. har vissa matematiska fraser och facktermer orsakat problem. Jag ger följande exempel som bevisar morfosyntaktiska och syntaktiska svårigheter som t.ex. *du* och *vi* form, infinitiva bisatser och verbalsubstantiv.

(8) Efter detta avsnitt **ska du ha lärt dig att**: (s. 9)

(8) Nakon ovog poglavlja **trebalo bi znati**: (s. 80)

Den svenska meningen består av pronomen och den finita verbfras som predikatsled. I frågan om subjekt i texten, är det i svenskan ganska vanligt med *du*-form och *vi*-form, dvs. med ett personligt slag i vetenskapliga texter. Detta försöker jag undvika i kroatiskan. Jag har bytt ut det personliga subjektet *du* mot opersonlig konditionalis (*skulle* och *att veta*).

(9) **Att arbeta med tal** innebär **att man utför** en rad räkneoperationer. (s. 9)

(9) **Rad s brojevima** uključuje **izvođenje** niza računskih operacija. (s. 80)

³<http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Forordning-20091464-med->

⁴http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_06_80_1679.html

⁵lansstyrelsen.se/.../publikationer/.../Rapport2007_08_Lansprojekt...

⁶zakon.poslovna.hr/...o...oznacavanja...i-macaka.../zakoni.aspx

I detta exempel har jag valt nominalfras *rad s brojevima* och verbalsubstantiv *izvođenje*, eftersom de är mycket vanliga konstruktioner i kroatiskan. Infinitivfraser förekommer sällan i kroatiskan och det inte finns särskilda sysselsättningar med dem när det gäller kroatisk grammatik.

(10) **Att multiplicera** täljare och nämnare hos ett rationellt tal med samma faktor kallas förlängning och förändrar inte talets värde. (s. 12)

(10) **Množenje** brojnika i nazivnika istim faktorom kod racionalnog broja nazivamo proširivanje i ono ne mijenja vrijednost broja. (s. 82)

Jag har valt att översätta infinitiv *att multiplicera* i infinitivbisatsen med en opersonlig verbalsubstantiv, eftersom det är en vanlig fras som förekommer i kroatiska läroböcker.

(11) Vid **användet** av miniräknare... (s. 18)

(11) Kada **upotrebljavamo** džepno računalo... (s. 81)

Jag har inte använt verbalsubstantiv utan verb, eftersom jag ville undvika för många substantiv i rad: *pri upotrebi džepnog računala*.

I källtexten finns det inte bara fackord utan också några allmänna ord som jag har anpassat till kroatiskt språkbruk i läroböcker. Verbfrasen som fyllnadsled kan ha objekt som är ”oftast satsens andra och eventuellt tredje nominalfras” (Bolander, 2005: 167), till exempel *veta skillnaden*. Detta kan man i kroatiskan översätta med infinitiv, dvs. *razlikovati*.

I kroatiskt matematiskspråk finns det några etablerade fraser och termer. I nedanstående exempel finns två sådana fall. I (12) kunde jag inte översätta sättsadverbialet *så långt som möjligt* med *koliko je to moguće*, eftersom det finns en etablerad sättsadverbial i kroatiskan: *do kraja*.

(12) Förkorta bråk så långt som möjligt. (s. 20)

(12) Do kraja skraćivati razlomke. (s. 85)

I den tredje texten, *Kommissionens arbetsdokument: rapporten om Kroatiens framsteg 2010*, kan vi se exempel på komplicerade meningsbyggnad som syntaktiskt ligger mycket nära källtexten. Detta förklarar jag detaljerat med hjälp av följande exempel. De långa meningarna som är mycket vanliga i källtexten har jag bibehållit i måltexten på grund av punktregeln som

är ett stort hinder för en enklare syntax i EU-lagstiftningen (Edgren, 2006).

I följande språkprov har jag förklarat syntaktiska egenskaper. Problemet med de meningarna är att läsaren måste vara mycket koncentrerad för att inte tappa tråden, vad man kan bevisa i näraliggande översättningar.

- (13) Preostali izazovi ukljućuju provođenje strukturnih reformi sveučilišta i njihovo financiranje, provedbu pristupa prema rezultatima učenja, te usvajanje i samocertificiranje hrvatskog kvalifikacijskog okvira. (s. 56)
- (13) Återstående utmaningar handlar om att genomföra strukturella reformer på universitetsnivå och deras finansiering, att komma fram till strategier utifrån studieresultat och att tillämpa och självcertifiera en kroatisk kvalifikationsram. (s. 101)
- (14) Potrebno je poboljšati provedbu horizontalne pravne stečevine, i to s naglaskom na procjenu utjecaja na okoliš i stratešku procjenu utjecaja na okoliš. Zatim, poboljšati pristup informacijama i pravosuđu u pitanjima vezanim uz okoliš kao i suradnju s nevladinim organizacijama aktivnim u području okoliša. (s. 58)
- (14) Det är nödvändigt att förbättra genomförandet av det horisontella regelverket, och detta med betoning på miljökonsekvensbedömning och strategisk miljöbedömning, sedan måste tillgången till information och rättsväsende i miljöfrågor förbättras och samarbetet med icke-statliga organisationer som är verksamma på miljöområdet. (s. 104)

I första meningen är subjektet en nominalfras med huvudordet *utmaningar* som föregås av adjektivattributet *återstående*. Att-satser är objektet till predikatet *handlar om*, eftersom man frågar sig: *Vad handlar det om?* De båda har nominalfraser som objekt (reformer, strategier, kvalifikationsram). Nominalfraser består av adjektivattribut (*strukturella reformer, kroatisk kvalifikationsram*) och prepositionsattribut (*på universitetsnivå, till strategier utifrån studieresultat*). Den andra meningen består också av flera nominalfraser som är objekt till *genomförandet*, med både adjektiv- och prepositionsattribut (*av det horisontella regelverket, på miljökonsekvensbedömning, strategisk miljöbedömning...*). Vi kan se att meningarna är mycket komplexa. De består av flera bisatser som innehåller flera nominalfraser. De har vidare både framförställda och efterställda attribut. Det förekommer en rad substantiv och verbalsubstantiv. I kroatiskan finns det verbalsubstantiv som överförs i svenskan i form av infinitivsats för att göra innehållet tydligare.

Den fjärde texten, *Dominikanska Republiken*, har också på några ställen komplicerad

meningsbyggnad men i min översättning har jag gjort flera satser av en mening så att innehållet blir klar till mottagare. Detta ska jag analysera och förklara med hjälp av följande meningar.

(15) Suprotnost tome naći ćete ako se zaputite malo dublje u njegove skrivene kutke i uličice, gdje ćete vidjeti i izuzetno siromaštvo i neljudske uvjete u kojima se živi, a na rasvjetnim stupovima je zastrašujuće velik broj ilegalnih priključaka koji postaju zamršeno, nesigurno i opasno klupko od 220 volti. (s. 104)

(15) Motsatsen till det kan du hitta om du går lite djupare till dess dolda hörn och gränder, där du kan se både en stor fattigdom och omänskliga förhållanden som man lever under. På lyktstolparna finns ett skrämmande stort antal illegala anslutningar som blir en invecklad, osäker och farlig härva av 220 volt. (s. 107)

I detta exempel kan man se att det handlar sig om en lång mening i svenskan vilken har jag förkortat i två meningar. Detta är, tror jag, nödvändigt för att göra texten klarare. Det finns långa nominalfraser med både framförställda- och efterställda attribut (gränder, *där du kan se både en stor fattigdom och omänskliga förhållanden som man lever under*).

(16) **Za put u povijest**, shvaćanje kulture otoka i obilazak gradskih znamenitosti bit će dovoljan jednodnevni izlet. (s. 106)

(16) **För att resa** i det förflutna, lära känna kulturen på ön och besöka stadens sevärdheter är en dagstur tillräcklig. (s. 107)

Den prepositionsfrasen i kroatiskan har jag översatt som infinitivsats för att få satsflödet. Istället för *att resa i historia* har jag använt frasen *det förflutna* för att betona att det är en subjektiv text som vill väcka känslor hos mottagaren.

I några fall har jag valt att sätta in pronomen för att göra texten mer lättförståelig: **de** gör *det*. Förutom att sätta in pronomen för att göra referensbindningen tydligare har jag använt andra typer av förtydligande när jag översatt till svenska. Nedan följer några exempel på begrepp som i svenskan behöver någon sorts utfyllnad för att bli begripliga och klara.

(17) Iako se ne zna točan razlog njihovih "pjesama", divnih melodičnih zvukova, koje proizvodi jedino ova vrsta kitova, zna se da pjevaju mužjaci u vrijeme parenja i to u vertikalnom položaju, glave usmjerene prema dnu. (s. 106)

(17) Även om man inte vet den exakta orsaken till deras ”sång”, vackra melodiska ljud som bara produceras av denna valart, vet man att det är hanar som sjunger under parningstiden och **de gör det** i vertikal ställning, med huvudet riktat mot havsbotten. (s. 108)

(18) Iako je ronjenje s kitovima zabranjeno, nemoguće je za vrijeme urona ne čuti njihove zvukove, a onim najsretnijima **dogodi se** i poneki slučajni susret pod morem. (s. 106)

(18) Även om dykning med valar är förbjuden, är det omöjligt att inte höra deras ljud under dykningen, och de lyckligaste **kan uppleva** ett eller annat tillfälligt möte under havet. (s. 108)

I *Kontexten* stötte jag på följande syntaktiska svårigheter: sammansättningar med prepositionsattribut som fungerar som objekt, ordföljd, infinitivfraser som översättas som verbalsubstantiv.

(19) Samma sak gäller om vi vill finna **ett förhållningssätt** till det vi läser. (s. 49)

(19) Isto pravilo vrijedi i želimo li otkriti **kako pristupiti** onome što čitamo. (s. 88)

I den svenska meningen förekommer objektet i form av en nominalfras med efterställda prepositionsattribut. Jag har valt att översätta nominalfrasen med frågande pronomen och verbet i sin grundform så att den kroatiska meningen blir tydligare för mottagare.

(20) **För sig**, som en naken serie av skrivna ord, har **en text** bara en möjlig mening. (s. 49)

(20) Sam tekst, kao puki niz napisanih riječi, ima samo moguće značenje. (s. 88)

I detta exempel har jag ändrat satsens ordföljd. Subjektet är *en text för sig* som består av substantiv, obestämd artikel och prepositionsattribut. I svenskan ville man kanske betona att texten är *en naken serie av skrivna ord*. Därvid splittras *för sig* och *en text*. I kroatiskan är det möjligt att placera *tekst* på första plats och betona den med adjektivet *sam*.

(21) Och genom **att föreställa** dig olika slags kontexter öppnar du texten för olika läsningar. (s. 49)

(21) A **stavljanjem** u različite kontekste, tekst je otvoren različitim čitanjima. (s. 88)

I svenskan har jag exempel på en infinitivfras som föregås av prepositionen och bildar en prepositionsfras som är sättsadverbial. Den anger *hur* man öppnar texten? Beskedet är *genom att föreställa*. Här ingår alltså infinitivfrasen i prepositionsfrasen. Subjunktionen *genom att* spelar samtidigt en viktig roll, eftersom den inleder bisatsen som har ett finit verb, dvs. är

satsbildande. I min översättning har jag valt att undvika *onödiga ord* som *a time što si možemo predočiti* och valt att i denna stil av text vara kort och precis.

Det förekommer oftast att huvudordens bestämningar i form av prepositions- eller infinitivfraser översättas som verbalsubstantiv. Huvudordet är i detta fall nominalfras och bestämningarna är mestadels infinitivfraser. För att ge en överblick över de olika konstruktioner kommer här en exempelsamling. I (22a) översättas preposition *genom* inte alls, utan bara infinitiv *att föreställa*. Både i (22b) och (22d) har vi kombination av nominalfras (*sätt*) och infinitivfras (*att betrakta*).

(22a) genom att föreställa olika slags kontexter (s. 49) = stavljanjem u različite kontekste (s. 88)

(22b) sätt att betrakta och behandla språkfrågor (s. 51) = način promatranja i obrade jezičnih pitanja (s. 89)

(22c) i ordningen för att genomföra ett sammanträde och för att ställa upp ett protokoll (s. 52) = u redoslijedu provođenja sjednice i sastavljanja zapisnika (s. 90)

(22d) strävan att variera och gradera (s. 52) = težnja za nijansiranjem i stupnjevanjem (s. 90)

När det gäller tilltal, använder man ofta *du*-form och *vi*-form. I svenskan förekommer ofta possessiva pronomen. Jag har undvikit detta, eftersom i kroatiskan bör man i denna typ av texten sträva efter objektivitet. Så har jag utelämnat pronomen *vår* i exempel *avtryckt i vår lärobok* (s. 50), dvs. *otisnut u udžbeniku* (s. 89).

Det finns tre syntaktiska egenskaper som är mycket vanliga i alla texter som jag har arbetat med.

(23) På så sätt kan vi få kontroll på den oseriösa aveln som eskalerat i flera storstadsområden. (s. 3)

(23) Tako možemo steći nadzor nad neozbiljnim uzgojem koji je eskalirao u mnogim velikim gradovima. (s. 73)

I svenska satser kan vi utelämna hjälpverbet *har/hade*. Detta är inte möjligt i kroatiskan. Då blir satsen ogrammatisk.

Karakteristiskt för svenskan är också subjektstvång, eftersom svenskan är ”ett platshållarspråk med subjekts- och predikatstvång” (Bolander, 2003: 165) Många meningar innehåller ett formellt subjekt: *det omfattar särskilt rekrytering* (s. 96), *det krävs dock*

yttre ansträngningar (s. 97), *det finns också bilar utan dörrar* (s. 107), *det är absolut värt att besöka* (s. 107).

Kroatiska syntaktiska egenskaper avviker från de svenska när det gäller sammansatta ord. Svenska språket är väldigt rikt på sammansättningar, de skapas oavbrutet och de ”kan bli till hela paket för ett mångordigt innehåll”⁷. Några exempel är: *pälsuppfödning* (*uzgoj životinja za krzno*), *prioriteringsregler* (*redoslijed računskih radnji*), *marknadsekonomi* (*tržišna ekonomija*). I kroatiskan har vi i alla exempel flera bestämningar som är syntaktiskt relaterade till varandra och bildar tillsammans substantivfraser.

⁷<http://www.sprakbruk.fi/index.php?mid=2&pid=13&aid=3799>

3. SLUTSATS

Syftet med detta magisterarbete har varit att översätta fem texter av olika stilar och lösa problem som dykt upp i översättningsprocessen. Både i kroatiskan och i svenskan ingår nominal-, verb-, adjektiv-, adverb-, prepositions- och infinitivfraser i satsbygget. De har alla olika syntaktisk funktion, dvs. de används som subjekt, predikat, objekt, adverbial, predikativ, agent och attribut. När det gäller olika texter som jag har översatt, är de mest typiska konstruktioner infinitivfraser som jag har översatt som verbalsubstantiv. Det finns också konstruktioner med *genom* och *substantiv* som översätts också med verbalsubstantiv. Särskilda drag i svenskan är subjektstvång, sammansättningar och hjälpverbet har/hade som man kan utelämna.

Analysen av källtexten har visat att yttre strukturen av texter är enkel, men att de dock inte är lättlästa texter. Så är till exempel fallet med EU-texten och *Kontexten*. Textbindingen i några av dem är ibland otydlig med flera långa fundament. Så dominerar i EU-texten långa nominalfraser på bekostnad av verben som är statiska. Meningarna är mycket långa och det förekommer många fackord. EU-texten ligger i vissa fall mycket nära källtexten syntaktiskt. Det är en metod som jag använder mig av för att vara trogen källtexten. Resultatet blir dock ibland att måltexten blir svårläst. I andra texter var det viktigt för mig att översättning är läsbar och inte har spår av syntax från källtexten. För att uppnå detta utgick min översättning från Nidas teori om dynamisk ekvivalens (Nida, 2001). Den innebär att översättningen ska framkalla exakt samma effekt hos mottagaren som källtexten. Läsare av måltexten ska få exakt samma informationer som den av källtexten. Jag har försökt att hitta den översättning som passar bäst i sammanhang. Därvid är ordföljden mycket viktigt, eftersom i svenskan använder man ordföljden ”för att ange syntaktisk funktion” (Bolander, 2003: 197) och ”för att skapa sammanhang och få informationen att flyta” (ibid.)

Det viktiga med min översättningsprocess har varit att behålla textens innehåll och budskap medan formen ofta har fått ändras för att skapa en idiomatisk svensk eller kroatisk måltext.

Švedska udruga za zaštitu životinja

Djelatnost i glavne vrijednosti

Švedska udruga za zaštitu životinja osnovana je 1875. godine u studentskom prostoru Börssalen¹ u Stockholmu i jedna je od najstarijih udruga za zaštitu životinja. Pokretač je bio dekan Per Adam Siljeström, a uzvanici su bili veterinari s Veterinarskog fakulteta. S vremenom je udruga započela raditi na poboljšanju životnih uvjeta radnih konja te edukativnim i ciljanim mjerama povećavati svijest o potrebi brige za životinje.

Cilj

Švedska udruga za zaštitu životinja zalaže se za prava svih životinja na dobre životne uvjete i čovječno postupanje. Sve životinje imaju pravo na život dostojan životinje.

Naša zadaća

Naša udruga djeluje na različite načine. Mi smo udruga kojoj se javnost, organizacije i političari mogu obratiti s pitanjima koja se tiču zaštite životinja, zakona i brige za životinje. Djelujemo kao savjetnici, dajemo upute za postupanje u hitnim pitanjima zaštite životinja te poučavamo i informiramo o zaštiti životinja i zakonima.

Švedska udruga za zaštitu životinja stvara javno mnijenje u odnosu na masovne medije i javnost, što znači da naglašava pitanja vezana uz zaštitu životinja kako bi pokrenula raspravu. Mi smo instanca od koje ministarstva i tijela vlasti traže stručno mišljenje te stoga imamo mogućnost utjecati na nove prijedloge zakona kao i na njihovo predstavljanje.

Odobravamo novčane potpore za istraživanja u sektoru zaštite životinja kako bi dugoročno, na znanstvenim temeljima, mogli poticati rad u okviru zaštite životinja.

¹Börssalen je studentski prostor namijenjen za financiranje raznih obrazovnih projekata kojima upravlja *Börssgruppen* čiji su članovi studenti sveučilišta Linköping, a ponajprije oni koji studiraju neki od financijskih smjerova, poslovni partneri i Institut za ekonomski i industrijski razvoj. Prostor se sastoji od 13 radnih jedinica opremljenih računalnim programima za financijske usluge kako bi studenti svoja znanja mogli primijeniti u praksi.

Temeljne vrijednosti

Dostojanstvenost životinja

Uvijek se zalažemo za prava svih životinja na dostojanstven život i čovječno postupanje. Zalažemo se za odgovorno držanje životinja.

Znanost

Naša djelatnost se uvijek temelji na znanju i znanosti – neovisno je li to samo telefonsko pitanje o zaštiti životinja ili nacionalno pitanje koje oblikuje javno mnijenje.

Vjerodostojnost

Osiguravamo vjerodostojnost povodeći se temeljima znanja i znanosti.

Aktivno djelovanje

Švedska udruga za zaštitu životinja već se od svog osnutka 1875. aktivno zalagala za životinje. Budući da se slika svijeta otada iz temelja promijenila, potrebno je djelovati i istaknuti se na novi način. Sa istim zalaganjem kao i ranije nastojimo pronaći odgovarajuće mjesto u društvu i zalagati se za životinje.

Poštovanje

Poštujemo sve životinjske potrebe za dobrim uvjetima života i čovječnim postupanjem te izlazimo u susret potrebi javnosti za potporom i poučavanjem o životinjama i njihovoj zaštiti.

Područja djelovanja

Središnja područja djelovanja

Švedska udruga za zaštitu životinja jedna je od najstarijih udruga za zaštitu životinja u Švedskoj. Pomažemo životinjama već 135 godina. Zalažemo se za prava svih životinja na dobre životne uvjete neovisno o tome koliko dugo žive.

Neka su pitanja bila od presudne važnosti. Primjerice, omamljivanje prije klanja životinja za proizvodnju životinjskih proizvoda. Pratimo, naravno, i događaje na političkom planu i uključujemo se u rasprave koje u Švedskoj i u svijetu prenose masovni mediji.

Zabrana trenutnog uzgoja životinja za krzno

Mnoga su izvješća pokazala da životinje koje se uzgajaju zbog krzna nemaju mogućnost razvijanja svog prirodnog ponašanja. Kune cijeli život provedu u kavezu veličine 30 x 90 cm uz malu dodatnu kutiju. Životinje zato postaju uzrujane i loše se osjećaju. Švedska Državna uprava za poljoprivredu je zaključila da mnoge djelatnosti nisu u skladu sa Zakonom o zaštiti životinja: nedostaju dozvole za uzgoj životinja, nedostaju evidencije o uginulim životinjama, a na mnogim se farmama kune međusobno grizu zbog stresa.

Godišnje se na šezdesetak farmi u Švedskoj uzgoji više od milijun kuna s kojih se odere koža. Na uzgoj kuna u Švedskoj otpada 2,6 posto svjetske proizvodnje. Broj farmi kuna u Švedskoj se drastično smanjio, a od 2003. godine čak za gotovo 60 posto. Dok se većina farmi zatvara, neke druge proširuju svoju djelatnost.

Mnogo je europskih zemalja takav uzgoj zabranilo. U Švedskoj je on još uvijek prisutan. Švedska udruga za zaštitu životinja smatra ga neprihvatljivim i oštro se zalaže za zabranu.

Više istraživanja, ali bez pokusa na životinjama

Udruga je iznijela vladi svoja stajališta o direktivi Europske unije o zaštiti životinja koje se upotrebljavaju u znanstvene svrhe.

-Nije uvijek jasno izrečeno što je na snazi. Treba razjasniti tko je odgovoran i koji oblik odgovornosti se uzima u obzir – od uzgajivača i dobavljača do korisnika proizvoda dobivenih pokusima na životinjama, kaže Lillemor Wodmar, glavna tajnica Švedske udruge za zaštitu životinja.

Danas postoje alternativne metode koje omogućavaju istraživanja uporabom staničnih modela, računalnih modela ili naprednim analitičkim tehnikama. Švedska udruga za zaštitu životinja novčano podupire istraživanja koja unapređuju alternativne metode.

Švedska treba zadržati pravo na omamljivanje prije klanja

Danas nema nijednoga zakonskog prijedloga u Švedskoj koji predlaže da se zahtjev za omamljivanjem prije klanja ukine. U Švedskoj je danas prisutno *halal* klanje u klaonicama, ali ono se prema švedskim zakonima provodi uz omamljivanje prije nego se „zareže“. *Halal* klanje je u Švedskoj oblik obrednog klanja i ono pri klanju uključuje „šamana“. Švedska udruga za zaštitu životinja se od završetka 19. stoljeća zalagala za to da životinje za klanje

prije treba uspavati. Nikada nećemo pristati na to da se obveza omamljivanja prije klanja promijeni. Naše stajalište proizlazi iz etičkih razloga.

U odredbama Europske unije stoji da su dopuštene iznimke pri omamljivanju prije klanja zbog religioznih ili kulturoloških razloga, a s gnušanjem primjećujemo da su obredna klanja (bez omamljivanja) u Europi u porastu. Ponajprije u Francuskoj i Belgiji. Zalažemo se za obavezno obilježavanje pakiranja mesa. Na pakiranju bi jasno trebalo pisati je li životinja omamljena prije klanja.

Po pitanju tog problema surađujemo s mnogim udrugama za zaštitu životinja u Švedskoj i izvan nje i neumorno ćemo nastaviti.

Protiv popisa zabranjenih pasmina

Borbenog psa definiramo kao psa koji je uvježban da bude uspješan u borbi s drugim psima. To znači da se mnogi psi neovisno o rasi mogu definirati kao borbeni psi. Susjedna zemlja Danska je 2010. godine uvela popis zabranjenih pasmina, ukupno jedanaest. Nekim se pasminama, a ponajprije onim zabranjenima, cilja na određene kupce. 70-ih je godina njemački ovčar bio na udaru kao rasa koju bi se trebalo čuvati. U Danskoj nije vidljivo smanjenje broja tzv. borbenih pasa – problemi su se, upravo suprotno, povećali.

Švedska udruga za zaštitu životinja smatra da se u Švedskoj ne treba uvesti odgovarajuća zabrana. Smatramo da je trenutni zakon, koji policiji omogućava da zbrinu pse koji pokazuju agresivno ponašanje, bolja alternativa. Smatramo da je to ponajprije problem društva, a ne problem zaštite životinja. Švedska udruga za zaštitu životinja je u proljeće 2011. godine započela projekt kastriranja. Cilj je povećati svijest o miješanim pasminama tzv. borbenih pasa. Tako možemo steći nadzor nad neozbiljnim uzgojem koji je eskalirao u mnogim velikim gradovima. Trenutačno se provodi projekt u Stockholmu. Više informacija dostupno je na internetskim stranicama.

Označavanje podrijetla mesa

Označavanje podrijetla govedine kupcima trenutačno pruža informaciju otkuda dolazi meso, ali ne i kako je životinja zaklana. Kada kupujemo namirnice u trgovini, možemo izabrati ono što je nama kao kupcima važno. Smatramo da na pakiranju u trgovinama treba pisati sljedeće: jasne i razumljive informacije i oznake svih životinjskih prehrambenih proizvoda, način uzgoja životinja, jesu li životinje bile na otvorenom, vrsta smještaja i stočne hrane, vrsta

prijevoza na klanje i način klanja. Uvođenjem „oznake podrijetla“ koja sadrži takve informacije, kupcima se daje mogućnost odabira proizvoda iz uzgoja životinja kojim ne upravlja samo isplativost, već se i potiče dobrobit životinja.

Obavezno identifikacijsko obilježavanje mačaka

Kao dio podizanja statusa mačaka u društvu, tražimo uvođenje zakona o obaveznom identifikacijskom obilježavanju te registraciju svih mačaka. Obilježavanjem i registriranjem se vlasnike prisiljava da preuzmu odgovornost za svoju mačku. Švedska udruga za zaštitu životinja novčano potpomaže kampanje za obilježavanje i kastraciju te pokušava informiranjem i drugim utjecajem nagnati švedske političare da pokušaju razumjeti potrebu za donošenjem zakona.

Očuvanje strožih švedskih zakona kontrole mesa i zaštite životinja koje se upotrebljavaju u proizvodnji

Švedska je preuzela ulogu jedne od vodećih zemalja u zaštiti životinja i kontroli mesa. Sada je to ugroženo zakonom iz EU-a koji namjerava pojednostavniti slobodnu trgovinu među zemljama. Predlaže se da u cijeloj EU vrijedi isti zakon za zaštitu životinja. Švedski zakon o zaštiti životinja jedan je od najopsežnijih u EU i smatramo da je vrlo opasno ako bi Švedska svoja pravila trebala prilagoditi ostalim zemljama EU-a. Unatoč našem radu i tome što Švedska želi biti zemlja predvodnik, masovni mediji često izvještavaju o životinjama koje pate, zlostavljanim svinjama, konjima koji žive bez hrane i vode, ozljedama životinja prilikom prijevoza i u stajama, životinjama koje nikada ne izlaze i dugom prijevozu do klaonice. Opet naglašavamo važnost da naše životinje trebaju imati što je moguće bolji život neovisno o tome koliko kratko ili dugo žive. Svim životinjama treba biti ponuđen prirodni način življenja, pristup dobroj i hranjivoj prehrani, otvoreni boravak i dobar smještaj. Švedska udruga za zaštitu životinja smatra da Švedska i u budućnosti treba imati mogućnost strožih zakona nego u ostatku Europe i zato želi da zajednički zakon o zaštiti životinja sadrži minimalna pravila. Potpuno usklađivanje bi moglo dovesti do pogoršanja zaštite životinja u Švedskoj. Mi u Švedskoj udruzi za zaštitu životinja smatramo da je potreban veći i temeljitiji nadzor te veći resursi u nadzoru nad zaštitom životinja kako bi se uvjerali da se zakon o zaštiti životinja provodi. Švedska udruga za zaštitu životinja može utjecati na to, jer je ona ministarstvima i donositeljima odluka instanca za stručno mišljenje.

Novosti

Sve je više pasa, a manje mačaka

Sve je više pasa, a manje mačaka, dok neke od naših uobičajenih kućnih ljubimaca, poput zamoraca i ptica u krletkama, ima sve manje švedskih domaćinstava.

Prema Središnjem uredu za statistiku u Švedskoj je 784 000 pasa i 1159 mačaka. To odgovara porastu broja pasa od osam posto i padu broja mačaka od osam posto, usporedimo li to s posljednjim istraživanjem iz 2006. godine. Zapažen je trend smanjivanja broja pasa i mačaka u kućanstvima s djecom. Gotovo 70 posto pasa i mačaka živi u domaćinstvima bez djece što čini porast od oko pet posto. Broj domaćinstava s djecom koja imaju psa, smanjio se za gotovo četiri posto, dok za mačke to smanjenje iznosi tri posto u odnosu na 2006. godinu. Broj domaćinstava koja imaju zeca, zamorca, hrčka, miša, štakora i pticu se značajno smanjio.

Valpurgina noć

– Vesela tradicija ili tragedija za životinje

Svake godine u proslavi Valpurgine noći izgori veliki broj životinja. Ono na što mnogi ne misle, jest da su nakupine odlomljenih grančica, grane i drugi otpaci savršena staništa ježeva, ptica pa čak i mačaka.

- Kako bi mogli uživati u Valpurginoj noći, uvjerite se da u granju nema životinjskih staništa. Dobar način je da se dan prije granje premjesti nekoliko metara dalje. Ako je vatra velika, upotrijebite nešto čime ćete je ugastiti. Neka vam susjedi, obitelj ili prijatelji pomognu razmaknuti granje da se ne ugrozi život nijednog bića, kaže Lillemor Wodmar, glavna tajnica Švedske udruge za zaštitu životinja.

Rjeđe, ali strože kontrole životinja

U 2012. godini bilo je manje kontrola u zaštiti životinja nego prethodne godine. No odluke o zabrani držanja životinja, oduzimanju životinja i podnesenim prijavama su se povećale.

Švedske županijske uprave su prošle godine obavile 14 408 kontrola zaštite životinja, što je pad od neznatnih dva posto u odnosu na 2011. godinu. Mnoge kontrole odnose se na pse ili mačke i obavljene su nakon prijave, te se slično kao i prijašnjih godina gotovo svaka druga prijava pokazala neutemeljenom.

Između 2010. i 2011. broj provedenih kontrola povećao se za 13 posto. Iako su se kontrole prošle godine malo smanjile, ipak je vidljivo malo povećanje u broju odluka o zabrani držanja životinja, o podnesenim prijavama i odlukama o oduzimanju životinja. Kada su županijske uprave odlučile da se životinje trebaju zbrinuti zbog loše zaštite, to se u devet od deset slučajeva odnosilo na kućne ljubimce.

Ove godine švedska državna Uprava za poljoprivredu i županijske uprave žele učiniti više planiranih kontrola koje se temelje na analizama rizika. Zato će nastojati uvesti djelotvornije i jednostavnije procedure te pokušati smanjiti birokraciju oko neutemeljenih prijava. Nadalje, organi vlasti će također ispitati stručnost onih koji su zaduženi za zaštitu životinja.

Miševima će se rezati prsti

Karolinski institut dobio je odobrenje da se miševima odrežu prsti, iako odluke Uprave za poljoprivredu to zabranjuju.

U odlukama Uprave stoji da su pokusi na životinjama dopušteni samo ako se ne povrijede dijelovi hrskavice i kostura. Usprkos tome, *Odbor za etički pristup testiranju na životinjama* odobrio je istraživačku studiju na 15 000 miševa i 6 000 štakora na Karolinskom institutu, gdje će istraživači, između ostalog, uzeti uzorak tkiva s životinja rezanjem prstiju.

Istraživačke studije odnose se na reumatske bolesti, a svrha uzimanja uzorka tkiva jest ispitati jesu li se životinjski geni promijenili, izvještava švedski dnevni list Metro.

Karolinski institut je u samo nekoliko dana primio više od 7 000 mailova osoba koje žele da se pokus zaustavi. Iza akcije slanja e-pošte stoji organizacija *Prava životinja*.

Zabrana o prodaji kozmetike testirane na životinjama stupa na snagu

Zabrana prodaje kozmetike koja sadrži sirovine testirane na životinjama neće se odgoditi, već stupa na snagu kako je predviđeno, 11. ožujka 2013. o.g. (op. prev.). Vjerojatno su masovni prosvjedi građana Europske unije urodili plodom. To je izvijestila udruga *Istraživati bez pokusa na životinjama*. EU je 2009. uvela zabranu prodaje kozmetike testirane na životinjama, no mnogi pokusi na životinjama kojima se testiraju sirovine, izuzeti su iz navedene zabrane. To se primjerice odnosi na alergijske testove i druge testove gdje se životinjama ubrizgavaju uzastopne doze određene tvari. Kozmetička industrija dobila je rok do ožujka 2013. da razvije metode testiranja bez životinja. Kada se pokazalo da metode

testiranja bez životinja neće biti provedene na vrijeme, bivši nadležni povjerenik EU-a John Dalli namjeravao je promijeniti zakon kako bi odgodio zabranu testiranja na životinjama ili dopustio iznimku.

Njegov nasljednik Tonio Borg je umjesto toga dopustio da zakon protiv prodaje proizvoda koji sadrže sirovine testirane na životinjama stupi na snagu kako je bilo predviđeno. Očito su masovni prosvjedi građana EU-a urodili plodom.

Nova zabrana vrijedi za testiranja na životinjama koja se provode od 11. ožujka i ne obuhvaća dakle testove na životinjama učinjene ranije. Još nije sigurno uključuje li zabrana i pokuse na životinjama koji su u drugim zemljama učinjeni zbog obveze (primjerice ako tvrtka proizvode prodaje u Kini gdje ih kineske vlasti testiraju na životinjama).

Želite li biti sigurni u to da se u dobivanju gotovih proizvoda ili sirovina, nisu odvijali nikakvi pokusi na životinjama, Švedska udruga za zaštitu životinja preporučuje da kupujete samo one proizvode koji se nalaze na popisu odobrenih marki, vidi www.forskautandjurforsok.se.

Ozlijeđene svinje bile izložene stresu

Više svinja bilo je ozlijeđeno i šepalo kada su stigle u klaonicu u Kristianstad. Slučaj je sada završio kod tužitelja.

Veterinar u klaonici je bio taj koji je događaj prijavio županijskoj upravi opisujući ga kao lošu zaštitu životinja prije klanja, piše dnevnik Hallands Nyheter. Vozač je pri istovaru ozlijeđene svinje izložio stresu. Županijska uprava se obratila tužitelju da razjasni je li počinjeno kazneno djelo. Prijavljen je i prijevoznik životinja.

Nova pravila za vlasnike pasa i mačaka

Nova pravila koja će uzeti u obzir prirodne potrebe pasa i mačaka stupaju na snagu 1. svibnja o.g. (op. prev.). Životinje između ostalog imaju pravo i na danje svjetlo.

Prvog svibnja istječe petogodišnji prijelazni rok vezan uz pravila za, između ostalog, dimenzije bokseva i prostora za šetanje za pse i mačke. Uprava za poljoprivredu odlučila se za promjene zakona iz 2008. kako bi više povećala svijest o prirodnom ponašanju i potrebama pasa i mačaka. A ove će godine pravila početi u potpunosti vrijediti za sve vlasnike pasa i

mačaka.

U odredbi postoji nekoliko prijelaznih odredbi, a neke su već istekle, poput primjerice one o obvezi školovanja za one koji otvaraju dnevne boravke za pse i o držanju pasa na uzici. Postoje i prijelazna pravila za odluke o dimenzijama boksa i prostora za šetanje. Ona istječu 1. svibnja 2013. Postoje li boksevi koji ispunjavaju ranije obveze i koji sada imaju stalni pristup prostoru za šetanje s pravim dimenzijama, smiju ostati takvi dok se prostor ne preuredi, dogradi ili pregradi.

Postoje pravila da prostor u kući za pse i mačke, poput primjerice dnevnog boravka za pse ili prostora u kući, treba biti opremljen prozorima kako bi propuštali danje svjetlo. Ta obveza postojala je u Uredbi o zaštiti životinja iz 1988. Uprava za poljoprivredu je dala oprost određenim dnevnim boravcima za pse kako bi im dala mogućnost da pronađu rješenja kako ispuniti obveze. Oprost sada, nakon pet godina, istječe, a obveza danjeg svjetla će od prvog svibnja vrijediti za sve.

Činjenice o životinjama

Domaći konj

Domaći konj (*Equus ferus caballus*) je pripitomljena podvrsta divljeg konja koji pripada rodu konja (*Equus*). Konj je pripitomljen prije oko 10 000 godina i od tada se koristi za vuču ili jahanje, ali i kao hrana te za proizvodnju mlijeka ili životinjske kože. Tijekom mnogo vremena čovjek je uzgojio više razlikovnih tipova po boji i tjelesnoj građi koji su se razvili u današnje rase konja. I danas se konj često koristi kao radna životinja, za zabavu i slobodno vrijeme te u športu.

Sve dok se uzgoj proširivao i postajao selektivnijim, mogli su se uzgojiti veći konji. U novije vrijeme i selektivni je uzgoj rezultirao vrlo malim konjima poput konja *falabelle* i patuljastog konja, ali i mnogo većim konjima poput konja *shire*. Danas se i visina konja računa prema određenom sustavu, kako bi ih se svrstalo u različite razrede. Konji niži od 148 centimetara ubrajaju se u ponije, dok su konji iznad 148 centimetara veliki konji. Poniji se dijele i prema visini hrpta u četiri različite kategorije: A-poniji, B-poniji, C-poniji i D-poniji. A su najniži poniji, a D najviši. A-poniji su oni konji čija je visina hrpta 107 cm ili manje. B-poniji imaju visinu hrpta od 107,1 cm do 130 cm. C-poniji su između 130,1-140 cm, a D-poniji 140,1-148

cm. Određene rase niže od 148 cm također se ubrajaju u konje, a ne u ponije, jer vanjštinom više nalikuje velikim konjima. Neki od takvih primjeraka su islandski, patuljasti i kaspijski konj, kao i *falabella*. Najmanji konj na svijetu je *thumbelina*, patuljasta *falabella* visine hrpta 43 cm. Najveći konj na svijetu ikada bio je konj *shire*, Sampson, visine hrpta 219 cm.

Svi konji u osnovi imaju temeljnu boju. Postoje tri standardne boje: riđa, crna i smeđa. Ove temeljne boje mogu zatim izbljedjeti, izmiješati se ili na drugi način varirati zbog različitih predispozicija. Konj može istodobno imati više različitih predispozicija, primjerice može biti kulaš, šarac, plavac, izabel ili apaluzo, ali ipak nije uobičajeno da na jednom konju ima toliko boja.

Postoje i boje koje blijede, odnosno konj postaje sve bjelji, a kada je stariji, postaje potpuno bijel. Neke rase nemaju određene boje, dok druge rase uvijek imaju određenu boju. Norveški fjordski konji su primjerice uvijek bijeli, a frizijski konji su uvijek crni. Bijela je također uobičajena boja, a neke rase postoje samo u toj boji, primjerice *camargue* konji koji su francuska rasa. Konj je lovina koja se hrani travom, prilagođen je za život u stepi, a domaći konj još ima iste potrebe i obrasce ponašanja kao i divlji konj čak i kada traži hranu.

Konj jede veći dio dana, otprilike u 10 navrata i bez stanki većih od 3-4 sata. Konje u stajama je potrebno redovito hraniti pravilnom i umjerenom količinom hrane u svakoj prilici. Zimi, kada nema svježe trave, konja treba hraniti pokošenom travom, odnosno sijenom ili baliranim krmnim biljem (silazom od sijena ili trave). Osim toga, konj treba i slobodan pristup svježoj i čistoj vodi.

Pripremni tečaj iz matematike 1.

1.1 Različite vrste brojeva

Sadržaj:

- Prirodni brojevi
- Negativni brojevi
- Redoslijed računskih radnji i zagrade
- Racionalni brojevi
- Ukratko o iracionalnim brojevima
- Realni brojevi

Ciljevi učenja:

Nakon ovog poglavlja trebalo bi znati:

- Izračunavati izraze koji sadrže cijele brojeve, četiri računske radnje i zagrade
- Razlikovati prirodne brojeve, cijele brojeve, racionalne brojeve i iracionalne brojeve
- Pretvarati razlomke u decimalni oblik i obratno
- Utvrditi koji od dva razlomka je veći, bilo pretvaranjem razlomaka u decimalne brojeve, bilo proširivanjem razlomaka
- Odrediti približnu vrijednost decimalnog broja odnosno razlomka uz zadani broj decimala

Računske operacije s brojevima

Rad s brojevima uključuje izvođenje niza računskih operacija. Četiri su osnovne računske radnje. U sljedećem prikazu nalazi se nekoliko pravila koje je dobro znati kako biste razumjeli matematički tekst.

Kada zbrajamo brojeve, zbroj ne ovisi o redoslijedu brojeva koji se zbrajaju;

$$3 + 4 + 5 = 3 + 5 + 4 = 5 + 4 + 3 = 12.$$

Kada oduzimamo brojeve, redoslijed je, naravno, važan;

$$5 - 2 = 3 \text{ ali } 2 - 5 = -3.$$

Kada govorimo o razlici između dva broja, obično mislimo na razliku između većeg i manjeg. Prema tome, smatramo da razlika između 2 i 5 jest 3. Kada množimo brojeve, redoslijed faktora nije važan.

$$3 \cdot 4 \cdot 5 = 3 \cdot 5 \cdot 4 = 5 \cdot 4 \cdot 3 = 60.$$

Pri dijeljenju je redoslijed važan.

$$\frac{6}{3} = 2 \text{ ali } \frac{3}{6} = 0,5$$

Redoslijed računskih radnji u matematičkom izrazu

Kada se u matematičkom izrazu pojavi više računskih radnji, veliku važnost imaju pravila o redoslijedu izvođenja operacija. Primjenjuju se sljedeća pravila:

- Zgrade (prvo „unutarnje“ zgrade)
- Množenje i dijeljenje (slijeva udesno)
- Zbrajanje i oduzimanje (slijeva udesno)

„Nevidljive“ zgrade

Prije dijeljenja brojnika i nazivnika i brojnik i nazivnik trebaju se zasebno izračunati prije negoli ih međusobno podijelimo. Zato kažemo da postoje „nevidljive zgrade“ oko brojnika i nazivnika.

To je osobito važno kada upotrebljavamo džepno računalo. Količnik

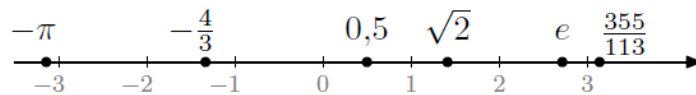
$$\frac{8 + 4}{2 + 4}$$

u džepno računalo treba unijeti kao $(8 + 4)/(2 + 4)$ kako bi dobili točan rezultat, **2**.

Uobičajena pogreška je upisati $8 + 4/2 + 4$, što džepno računalo shvaća kao $8 + 2 + 4 = 14$.

Različite vrste brojeva

One brojeve koje upotrebljavamo za opisivanje količine, mjere i dr., jednom riječju, nazivamo realnim brojevima i možemo ih prikazati pomoću **brojevnog pravca**:

Realni brojevi „ispunjavaju“ brojevni pravac, odnosno ne postoje nikakve rupe ili razmaci na brojevnom pravcu. Svaka točka na brojevnom pravcu može se predložiti decimalnim zapisom. Skup realnih brojeva čine svi decimalni brojevi i označava se s **R**. Brojevni pravac ujedno prikazuje brojeve prema veličini; broj s desne strane uvijek je veći od broja s lijeve. Realne brojeve možemo podijeliti na sljedeće vrste brojeva:

Prirodni brojevi (obično ih označavamo slovom N)

Oni brojevi koji se koriste za prebrojavanje: 0, 1, 2, 3, 4, ...

Cijeli brojevi (Z)

Prirodni brojevi i njihovi negativni ekvivalenti: ..., -3, -2, -1, 0, 1, 2, 3, ...

Racionalni brojevi (Q)

Svi brojevi koji se mogu zapisati u obliku količnika cijelih brojeva (razlomka), npr.

$$-\frac{3}{4}, \frac{3}{2}, \frac{37}{128}, \text{ itd.}$$

Ne zaboravite da se i cijeli brojevi ubrajaju u racionalne brojeve, budući da je

$$-1 = \frac{-1}{1}, 0 = \frac{0}{1}, 1 = \frac{1}{1}, 2 = \frac{2}{1}, \text{ itd.}$$

Racionalni broj možemo zapisati na nekoliko različitih načina, budući da je

$$2 = \frac{2}{1} = \frac{4}{2} = \frac{6}{3} = \frac{8}{4} = \frac{100}{50} = \frac{384}{192} \text{ itd.}$$

3. primjer

- a) Množenje brojnika i nazivnika istim faktorom kod racionalnog broja nazivamo proširivanje i ono ne mijenja vrijednost broja.

$$\frac{1}{3} = \frac{1 \cdot 2}{3 \cdot 2} = \frac{2}{6} = \frac{1 \cdot 5}{3 \cdot 5} = \frac{5}{15} \text{ itd.}$$

- b) Dijeljenje brojnika i nazivnika istim brojem kod racionalnog broja nazivamo skraćivanje, a ni ono ne mijenja vrijednost broja.

$$\frac{75}{105} = \frac{75/5}{105/5} = \frac{15}{21} = \frac{15/3}{21/3} = \frac{5}{7} \text{ itd.}$$

Iracionalni brojevi

Oni brojevi na brojevnom pravcu koji se ne mogu napisati u obliku razlomka zovu se iracionalni brojevi. Primjer iracionalnih brojeva je većina korijena, poput $\sqrt{2}$ i $\sqrt{3}$, ali i primjerice broj π .

Decimalni oblik

Sve vrste realnih brojeva mogu se napisati u decimalnom obliku, s proizvoljnim brojem decimala. Decimale koje pišemo s desne strane decimalne točke uvijek označavaju desetinke, stotinke, tisućinke, itd., dok na isti način brojke s lijeve strane decimalne točke označavaju jedinice, desetice, stotice, itd.

Racionalni broj možemo napisati u decimalnom obliku tako da izvedemo dijeljenje. Tako je broj $\frac{3}{4}$ isto što i „3 podijeljeno s 4“, odnosno 0,75.

5. primjer

$$\text{a) } \frac{1}{2} = 0,5 = 0,5\underline{0}$$

$$\text{b) } \frac{1}{3} = 0,333333 \dots = 0,\underline{3}$$

Kao što vidimo, navedeni racionalni brojevi imaju periodični decimalni prikaz, odnosno decimalni dio uvijek završava određenim nizom decimala koji se beskonačno ponavlja. To vrijedi za sve racionalne brojeve i razlikuje ih od iracionalnih koji nemaju periodični obrazac u decimalnom prikazu.

Vrijedi i obratno. Svi su brojevi s periodičnim decimalnim prikazom racionalni brojevi.

6. primjer

Broj π i $\sqrt{2}$ su iracionalni brojevi i zbog toga nemaju nikakav periodični obrazac u decimalnom prikazu.

8. primjer

Broj $x = 0,215151515\dots$ je racionalan jer ima periodični decimalni prikaz. Taj racionalni broj možemo napisati kao količnik dva cijela broja na sljedeći način.

Pomnožimo li broj s 10, decimalna točka se pomiče jedno mjesto udesno

$$10x = 2,151515\dots$$

a pomnožimo li broj s $10 \cdot 10 \cdot 10 = 1000$, decimalna točka se pomiče tri mjesta udesno

$$1000x = 215,1515\dots$$

Sada vidimo da $1000x$ i $10x$ imaju jednak decimalni dio, pa je razlika između brojeva

$$1000x - 10x = 215,1515\dots - 2,151515\dots$$

cijeli broj

$$990x = 213.$$

On dakle iznosi

$$x = \frac{213}{990} = \frac{71}{330}.$$

Zaokruživanje

Budući da nije praktično računati s dugim decimalnim izrazima, često brojeve zaokružujemo na odgovarajući broj decimala. Dogovor koji vrijedi je da se znamenke 0,1,2,3 i 4 zaokružuju na manji broj, dok se znamenke 5,6,7,8 i 9 zaokružuju na veći broj.

Upotrebljavamo simbol \approx (približno jednako) kako bismo označili da je riječ o zaokruživanju.

9. primjer

Zaokruživanje na preciznost od 3 decimale:

a) $1,0004 \approx 1,000$

b) $0,9999 \approx 1,000$

Uspoređivanje brojeva

Odnose između veličina brojeva obilježavamo simbolima $>$ (veći od), $<$ (manji od) i $=$ (jednak). Odnos veličina između dva broja može se utvrditi ili zapisivanjem brojeva u decimalnom obliku ili u obliku racionalnih brojeva kao razlomaka sa zajedničkim nazivnikom.

11. primjer

a) Koji je broj veći, $\frac{1}{3}$ ili 0,33?

Imamo da je

$$x = \frac{1}{3} = \frac{100}{300} \text{ i } y = 0,33 = \frac{33}{100} = \frac{99}{300}$$

1.2 Računanje s razlomcima

Sadržaj:

- Zbrajanje i oduzimanje razlomaka
- Množenje i dijeljenje razlomaka

Ciljevi učenja:

Nakon ovog poglavlja trebalo bi znati:

- Izračunavati izraze koji sadrže razlomke, četiri računske radnje i zagrade
- Do kraja skraćivati razlomke
- Odrediti najmanji zajednički nazivnik (NZN)

Proširivanje i skraćivanje

Racionalni broj može se zapisati na mnogo načina, ovisno o tome koji nazivnik odaberemo.

Primjerice možemo imati:

$$0,25 = \frac{25}{100} = \frac{1}{4} = \frac{2}{8} = \frac{3}{12} = \frac{4}{16} \text{ itd.}$$

Vrijednost racionalnog broja ne mijenja se pomnožimo li ili podijelimo brojnik i nazivnik istim brojem. Te operacije nazivamo *proširivanje* odnosno *skraćivanje*.

Uvijek treba navesti razlomak skraćen koliko je god to moguće. To može biti mukotrpno ako je riječ o velikim brojevima, pa bi već tijekom samog računanja razlomak trebalo skratiti koliko je to moguće.

Zbrajanje i oduzimanje razlomaka

Kod zbrajanja i oduzimanja brojeva u obliku razlomka, razlomci trebaju imati isti nazivnik. Ako ga nemaju, odgovarajuće razlomke prvo treba proširiti odgovarajućim brojevima kako bismo dobili zajednički nazivnik.

Pritom je bitno odrediti zajednički nazivnik, ali treba težiti tome da se pronađe što manji nazivnik. Idealno je pronaći najmanji mogući zajednički nazivnik (NZN). Uvijek možemo dobiti zajednički nazivnik tako da međusobno pomnožimo zadane nazivnike. No to ipak nije uvijek potrebno.

Treba bisti biti dovoljno uvježbani u računanju napamet kako biste mogli brzo pronaći NZN, ukoliko su nazivnici vrlo veliki. Općenito određivanje najmanjega mogućeg zajedničkog nazivnika zahtijeva proučavanje prostih brojeva koji kao faktori daju određeni nazivnik.

Množenje

Kada razlomak množimo cijelim brojem, pomnožimo samo brojnik tim cijelim brojem. Očito je da, pomnožimo li primjerice $\frac{1}{3}$ s **2**, rezultat dakle iznosi $\frac{2}{3}$

$$\frac{1}{3} \cdot 2 = \frac{1 \cdot 2}{3} = \frac{2}{3}.$$

Ako množimo dva razlomka, međusobno se pomnože brojnici, a međusobno nazivnici.

5. primjer

$$\text{a) } 8 \cdot \frac{3}{7} = \frac{8 \cdot 3}{7} = \frac{24}{7}$$

Prije nego se izvede množenje, uvijek je potrebno provjeriti je li moguće skratiti razlomke. To se provodi *kraćenjem* zajedničkih faktora u brojniku i nazivniku.

Dijeljenje

Ako $\frac{1}{4}$ podijelimo s **2**, rezultat je $\frac{1}{8}$. Ako $\frac{1}{2}$ podijelimo s **5**, rezultat je $\frac{1}{10}$. Dobivamo dakle

$$\frac{\frac{1}{4}}{2} = \frac{1}{4 \cdot 2} = \frac{1}{8} \text{ i } \frac{\frac{1}{2}}{5} = \frac{1}{2 \cdot 5} = \frac{1}{10}.$$

Kada razlomak dijelimo cijelim brojem, nazivnik se dakle pomnoži tim cijelim brojem.

Kada cijeli broj dijelimo s razlomkom, taj broj pomnožimo recipročnim razlomkom („izokrenuti razlomak“). Dijeliti primjerice s $\frac{1}{2}$ je zapravo ista stvar kao i množiti s $\frac{2}{1}$ odnosno 2.

Kako se dijeljenje razlomaka može pretvoriti u množenje? Objašnjenje je da, množimo li razlomak njegovim recipročnim razlomkom, umnožak je uvijek 1. Primjerice:

$$\frac{2}{3} \cdot \frac{3}{2} = \frac{\cancel{2}}{\cancel{3}} \cdot \frac{\cancel{3}}{\cancel{2}} = 1 \text{ ili } \frac{9}{17} \cdot \frac{17}{9} = \frac{\cancel{9}}{\cancel{17}} \cdot \frac{\cancel{17}}{\cancel{9}} = 1$$

Ako pri dijeljenju razlomka proširujemo brojnik i nazivnik recipročnom vrijednošću nazivnika, uvijek dobivamo 1 u nazivniku, a rezultat je brojnik pomnožen s prijašnjom recipročnom vrijednošću nazivnika.

Razlomci kao udjeli

Racionalni brojevi su dakle brojevi koji se mogu napisati u obliku razlomka, pretvoriti u decimalni oblik, odnosno označiti na brojevnom pravcu. U našoj svakodnevnoj jezičnoj uporabi razlomci se također koriste kada opisujemo udio nečega. Ispod teksta je prikazano nekoliko primjera. Obratite pažnju na uporabu riječi „od“ koja može označavati i množenje i dijeljenje.

11. primjer

a) Olle je uložio 20 kruna, a Stina 50 kruna.

Olleov udio je $\frac{20}{50+20} = \frac{20}{70} = \frac{2}{7}$ i on treba dakle dobiti $\frac{2}{7}$ dobitka.

Mješoviti izrazi

Kada se razlomci pojavljuju u računskom izrazu, primjenjuju se, naravno, metode četiriju računskih radnji, kao i pravilo redoslijeda računskih radnji (množenje/dijeljenje prije zbrajanja/oduzimanja). Ne zaboravite i da se pri dijeljenju brojnika i nazivnika oni izračunavaju posebno prije samog dijeljenja („nevidljive zagrade“).

Putevi kroz tekst

6. Kontekst

Riječ *kontekst* doslovno znači „zajedno s tekstem“. Riječ je o nečemu mnogo širem – čitavoj jezičnoj i društvenoj sredini iz koje tekst dolazi i u kojoj se rabi. Ta riječ označava i nešto najvažnije u analizi teksta. Ona se, naime, temelji na ideji da se sve izrečeno ili napisano treba promotriti u vlastitom kontekstu. Želimo li objasniti zašto je tekst nastao i zašto izgleda upravo tako, trebamo se okrenuti kontekstu. Isto pravilo vrijedi i želimo li otkriti kako pristupiti onome što čitamo.

Sam tekst, kao puki niz napisanih riječi, ima samo *moгуće* značenje. Potpuno značenje dobiva tek kada se određeni govornik njime koristi u određenoj situaciji. To možda najjasnije vidimo u povijesnom tekstu. Pročitajte nešto iz 17. stoljeća! Riječi donekle razumijete – ali funkciju teksta gotovo nikako. Tko se tekstem koristio, kada, gdje, u kojim komunikacijskim ulogama, odnosima i u koju svrhu? Tu je i presudna razlika između, primjerice, propagandnog spisa *Riksråda*, kruga kraljevih savjetnika, i rasprave sa župnog sastanka. Tek kada znamo vanjske uvjete teksta, možemo naslutiti njegova moguća značenja koja su tadašnjem korisniku bila važna. A stavljanjem u različite kontekste, tekst je otvoren različitim čitanjima.

Razlikujemo tri različita konteksta nekog teksta: neposredni situacijski kontekst, intertekstualni kontekst ili povezanost s drugim tekstovima i općenitiji kulturni kontekst koji se temelji na društvenim preduvjetima teksta. Ponajprije nas zanima situacijski kontekst iz kojeg tekst neposredno proizlazi. Njega ćemo objasniti člankom iz jednog zapisnika:

Članak 4.

Prorjeđivanje arhivske građe općinskog Odbora za graditeljstvo

Opis predmeta

Od siječnja 1994. godine isplaćivanje stambenih potpora preuzima Zavod za socijalno osiguranje. Zato je potrebno provesti revidiranje dokumenata kojima se traži smanjenje broja dokumenata vezanih uz stambene potpore do 1990. godine. Dokumenti o stambenoj potpori od 1991. godine trebaju se čuvati 3 godine.

Odluka

Revidiranje navedenih dokumenata odobrava općinski Odbor za graditeljstvo.

Otisnut u udžbeniku ovaj je tekst zapravo umrtvljen i poput cvijeća u herbariju. Tek kontekstom može ga se oživjeti. A tada tekstovi ovakve vrste mogu ponekad imati značajnu funkciju.

Situacijski kontekst

Zamislite da ste član Odbora za graditeljstvo. Koji tjedan nakon sastanka u poštanski sandučić stiglo je pismo. U njemu je zapisnik sa sastanka koji letimično pogledate. Ne udubljujete se u sve, ali postoje neke odluke koje vas osobito zanimaju. Ono što čitate promatrate očima znalca, ovisno o tome koliko znate o situaciji kojoj tekst pripada. Kako ovi preduvjeti koji su vam poznati, a da ne razmišljate previše o njima, utječu na odnos prema tekstu i odnos teksta prema vama?

Društvena djelatnost

Čim otvorite kuvertu, istodobno se prebacujete u općinsku politiku. Tako vežete tekst uz određenu društvenu djelatnost. Onome što označava i oblikuje određenu djelatnost pripada i njezina *svrha*. U našem primjeru je to ponajprije briga za prostorno uređenje rodnog mjesta i odluka što se smije graditi u općini. No Odbor za graditeljstvo rješavao je i stambene potpore. Važan oblik neke djelatnosti je sastanak, a odluke se ondje uvijek trebaju opisati i potkrijepiti u službenom zapisniku. Tekst je dakle integrirani dio ciljane aktivnosti. Djelatnost je vezana uz *vrijeme* i *mjesto*. I vrijeme i mjesto su važni da bio zapisnik bio valjan. Što se tiče vremena, polazimo od toga da su bilješke pristigle poštom nove – sastanak bi trebao biti onaj posljednji. Zapisnik bi trebao dati smjernicu za djelatnost dok ne dođe nova odluka oko istog pitanja. Vezan je uz određeno mjesto, općinu Ekerö u stockholmskoj županiji. Samo je u toj općini njegov izvorni primjerak i samo se ondje ovim tekstom uređuje što je dopušteno. To što su mjesto i vrijeme poznati, omogućuje vam, primjerice, da znate na koja se mjesta misli pod pojmom „arhiv općinskog Odbora za graditeljstvo“. A kada ćete ga na sljedećem sastanku odobravati, možete, ako poželite, uložiti prigovor na ono što stoji u tekstu.

Jezik, misli i djelovanje su u društvenom životu uvijek usko povezani. Zapisnik daje sastanku poseban sadržaj i povezuje ga s drugim sjednicama koje su dobile slično izvješće. Kako bismo objasnili tu interakciju, uvest ćemo izraz *diskurs* koji će označavati temeljne obrasce mišljenja i djelovanja koji određuju različite djelatnosti. Tako je primjerice lingvistički diskurs temeljni način promatranja i obrade jezičnih pitanja koja se ponavljaju u lingvističkim tekstovima. Pomoću njih diskurs drži lingvističku djelatnost na okupu i čini je razumljivom svojim korisnicima.

To, naravno, pretpostavlja da izučeni lingvisti – unatoč mnogim međusobnim razlikama – na nekoj razini imaju isti način pristupa onim dijelovima stvarnosti kojima pripada njihova tema. Takvi načini pristupa trebaju se poklapati s glavnim zadaćama lingvistike, s teorijom, hipotezom ili metodom koja je prihvaćena te sa funkcionalnim stilovima. Koji bi se stil koristio, kada, u kojem kontekstu itd. U drugom se slučaju trebamo zadovoljiti nizom različitih lingvističkih diskursa povezanih uz različite škole, ideologije i metode rada.

Želimo napomenuti da je pojam diskursa izrazito višeznačan. Neki smatraju da diskurs znači „*tekst*“. Pritom se često polazi od razumijevanja jezika kao sustava u kojem diskurs pokazuje najvišu jezičnu razinu, a analiza je usmjerena na jezična sredstva koja spajaju rečenice u veće dijelove teksta, odlomke i cijeli tekst. Drugi lingvisti diskurs vide kao „uporabu jezika“ ili „tekst u kontekstu“. Tada najvažnije nije pitanje sustava, odnosno kako rečenice tvore tekstove, već nas zanima kakva je uporaba jezika i tekstova. Ponekad se i diskurs upotrebljava u značenju „govorna komunikacija“, dok tekst označava „pisanu komunikaciju“. To osobito vrijedi za znanstvenike koji žele istaknuti važnost spontanog razgovora i njegov dijaloški i situacijski karakter.

S obzirom na različite načine uporabe pojma diskursa, moguće je razlikovati teorijske škole u lingvistici. Značenje „tekst“ prevladava u tradicionalnoj tekstnoj lingvistici. Ona se u posljednje vrijeme razvila u nešto što širim pojmom možemo nazvati analizom diskursa, u kojem je značenje „tekst u kontekstu“ središnje. U analizi razgovora važno je značenje „govorne komunikacije“. Iako se, dakle, slažemo da pojam diskursa označava temeljne obrasce mišljenja i djelovanja, dobili smo uvid u sva utemeljena i moguća značenja tog pojma, a osobito u onaj koji se pomalo neprecizno naziva analizom diskursa i ističe tekst u vlastitom kontekstu.

Zapisnik pripada administrativnom diskursu. Takav diskurs podrazumijeva da se rado priklanjamo čvrstim pravilima kada obavljamu neku djelatnost. To je vidljivo u određenom redoslijedu provođenja sjednice i sastavljanja zapisnika. Očito je koliko u tekstu ima dodavanja i ponavljanja te kako se dodaje točka za točkom u približno jednakom obliku. Ne postoji težnja za nijansiranjem i stupnjevanjem kojima bi se manja pitanja brzo ukratko sažela ili posve isključila. Administrativni diskurs čvrsto se drži temeljnog načela o jednakosti svih pred zakonom.

Ovako kako izgleda, tekst je gotovo nezamisliv u diskursu druge djelatnosti. U novinarstvu nije primjerice glavno pitanje „Što je na snazi?“ već „Što je novo? Što je zanimljivo?“. To zahtijeva potpuno drukčije polazište. Novinar bi mogao kritizirati djelatnost

tijela vlasti pitanjem: „Je li ispravno baciti javne dokumente?“ Naslov bi mogao biti: „Lošiji nadzor stambenih potpora“. A u diskursu javnog mnijenja zakonito je dopustiti osjećajima da progovore: „Stari primatelji stambenih potpora mogu odahnuti. Dokumenti bačeni!“.

Sudionici

Onima koji sudjeluju u komunikaciji o tekstu, velikim dijelom upravlja prisutna djelatnost – no ne potpuno. Nitko tko je bio na toj sjednici nije baš pomislio da bi se zapisnik mogao pojaviti u udžbeniku i da bi ga mogli čitati studenti!

Kao član općinskog Odbora za graditeljstvo suočavate se sa zapisnikom u posebnoj ulozi *primatelja*. Uz nju idu i određena očekivanja kako se odnositi prema tekstu. Jedno je da ćete pročitati zapisnik i vidjeti možete li ga odobriti. Na tu ulogu djeluje činjenica da zastupate socijaldemokrate i očekuje se da djelujete kako stranka želi.

No zapisnik ima više primatelja. Zaposlenici u arhivu uprave obvezni su provesti odluku o raspoređivanju starih slučajeva. Treća ciljna skupina su stanovnici općine. Zbog načela javnosti u Švedskoj ovakvi tekstovi trebaju biti dostupni javnosti, kako bi se moglo provjeriti kako tijela vlasti obnašaju svoju vlast.

Različite skupine sudionika odnose se prema tekstu na različite načine u skladu sa svojom posebnom ulogom primatelja. Za vas je zapisnik dokument koji provjeravate, za zaposlenike arhiva uputa koje se poštuje, a za javnost političko zauzimanje stava kako razmatrati i raspravljati.

Čitatelj može barem djelomično izabrati kako će se približiti tekstu. Često istodobno ulazi u mnogo situacijskih konteksta – što otvara različite mogućnosti kako se odnositi prema njemu. Vi ste zastupnik u odboru, ali i stanovnik općine. U potonjoj ste ulozi mnogo slobodniji pri čitanju.

Bitnu *ulogu pošiljatelja* zapisnika ima tajnik. On ili ona odgovara za sadržaj polazeći od svojih bilješki sa sjednice. No i drugi mogu biti suodgovorni, primjerice ovjerovitelj. Nerijetko uporabni tekst ima mnoge stvaratelje koji su na različiti način pridonijeli njegovu ostvarenju: naručivanjem teksta i postavljanjem određenih zahtjeva, davanjem ideje za sadržaj, pisanjem koncepta, svojim potpisom ispod napisanog u njegovom gotovom obliku. Za nas kao primatelje važno je znati tko je u kojoj ulozi odgovaran za tekst.

Nije u potpunosti točno da su pojedini ljudi oni koji su odgovorni za tekst poput našeg. Zapisnik je anonimn. Prije su to institucije i Odbor za graditeljstvo, a ne osoba ili tajnik koje su u konačnici odgovorni. Činjenica da odbor ima sveobuhvatnu uloga pošiljatelja i stoji kao autoritet iza napisanih riječi, presudna je kako bi one dobile obvezujuću snagu.

Uloge koje sudionici preuzimaju kada upotrebljavaju tekst povezane su s društvenim *odnosima*. Za njihovu prirodu odnosi moći igraju važnu ulogu. Ovdje su razlike vidljive u tome što sudionici imaju različita prava i obveze prema drugima, pa odnosi dakle nisu *simetrični* već *asimetrični*. Potonje vrijedi primjerice između uprave i zaposlenika, gdje je razlika u moći pregovaranja i pravu odlučivanja očita. Oni koji rade u arhivu u velikoj mjeri gube utjecaj na odluke utvrđene zapisnikom. Ali ipak ih trebaju provesti. Mnoge odnose karakterizira takva asimetrija: uprava poduzeća-zaposlenici, roditelj-dijete, učitelj-učenik i drugi.

Moć je povezana s mogućnošću utjecaja na svoj vlastiti i položaj drugih. On često počiva na neravnopravnoj podjeli resursa: ekonomskih, društvenih, kulturnih ili jezičnih. Onaj tko ima više novca, viši status, veće znanje, bolje veze ili bogatiji rječnik izražavanja, često je moćniji od onog koji to ima u manjoj mjeri – i bolje izgleda da bude nadmoćniji u odnosu na drugu stranu u sukobu.

Možemo se naposljetku upitati kako bi trebala izgledati raspodjela moći između istraživačkog novinara i općinskog tijela kao što je Odbor za graditeljstvo. Moć prvog je u načelu na drugom području od potonjeg. Ona ponajprije leži u njegovoj mogućnosti da oblikuje stav za svoju temu. Za njega, ona ovisi o njegovom pristupu medijima koji su vrlo utjecajni i njegovoj sposobnosti da od vijesti uradi nešto upečatljivo. Ako na naslovnici švedskih novina Dagens Nyheter subjektivno napiše „mlitav nadzor nad stambenim potporama“ vjerojatno će dobiti nadmoć nad upravom, koja tada dospijeva u obrambenu poziciju. Članak u lokalnom tisku koji je više izvjestiteljski nema istu snagu. Na njega odbor može jednostavnije odgovoriti i obrazložiti svoju odluku primjerice zakonskim pravilima ili mjerama štednje.

Način komunikacije

Način komunikacije govori o komunikacijskim funkcijama i izražajnim sredstvima koja su prisutna. Ovdje je bitna svrha teksta. Koji je cilj zapisnika koji ste dobili? Da obavijesti vas i druge sudionike o onome oko čega ste se usuglasili na sastanku? Da, to je jedna funkcija. No najvažnije je ipak dati zakonsku snagu onome što je odlučeno na sastanku i to tako da se to napiše u odgovarajućem obliku. Na taj način svrha teksta podupire cjelokupni cilj djelatnosti – donijeti i ostvariti dobre odluke koje zakonski vrijede.

Uočavamo kako svrha utječe na izražavanje. Postoji primjerice želja za egzaktnošću. Informativna i pravna funkcija isključuju daljnje ekspresivne izraze i retoričke fraze. One pripadaju tekstovima koji služe za pokretanje rasprava i oblikovanje mišljenja.

Tekstovi koji imaju posebne i općepriznate ciljeve u određenoj djelatnosti obično tvore *žanr* – o kojem smo već govorili. U takvu posebnu funkcionalnu kategoriju ubraja se zapisnik sa sastanka. U njegovom slučaju se s vremenom oblikovao specifičan tekstni obrazac, više-manje stabilni model kako tekst treba izgledati da bi ispunjavao odgovarajuće komunikativne zadaće.

U zapisniku svi članci slijede isti obrazac. Prvo stoji broj članka. Zatim dolazi naslov koji otkriva prirodu predmeta. U ovom je slučaju to „Financijski izvještaj i godišnje izvješće za 1993. godinu“. A na kraju uočavamo dva podnaslova, „Opis predmeta“ i „Odluka“. Tekst se dakle temelji na jednostavnom nizanju članaka istoga općeg tipa. Njihov broj ovisi o dnevnom redu i o ostalim pitanjima koja će se obrađivati na sastanku. Tekstni obrazac prilagođava upotrebu, između ostalog i zato da olakša onome tko želi pregledno čitati. Površnim čitanjem naslova čitatelj može pronaći pojedini predmet koji ga osobito zanima. Političar koji brzo želi vidjeti najvažnije dijelove odluke može primjerice preskočiti opis predmeta.

Jezična uporaba na mnogo načina varira u društvu, između ostalog, ovisno o tome što radimo i tko smo. Norme o korištenju jezika u nekoj djelatnosti ili skupini nazivamo kodom. U reklamnoj branši postoji reklamni kod koji teži ka pretjerivanju i uzvicima te sebi svojstvenoj interpunkciji. Način komunikacije pilota s kontrolorom leta temelji se na kodu pilota s mnogo frazeologiziranih izraza za ono što se često događa u zraku. Stručnjaci imaju pristup različitim znanstvenim kodovima različitih struka s posebnim rječnicima vlastitih pojmova. Primjer pročišćenijeg koda skupine jest osobit način međusobne komunikacije mladeži. On vjerojatno počiva na osobitom kodu mladeži. Kod ponekad ima zadatak isključiti te signalizirati pripadnost skupini, a tada on postaje žargon. Žargon povlači jasnu granicu između onih u i izvan skupine.

Kodovi nisu bitno drugačiji od diskursa. No dok se diskursi temelje na osnovnim obrascima mišljenja, primjerice da svi trebaju biti jednaki pred zakonom, kodovi su više usmjereni na društvene skupine i situacije, primjerice da birokrati obnašaju upravne dužnosti.

Kod može biti širi ili uži ovisno o tome koliko je otvorena ili zatvorena skupina odnosno djelatnost kojoj kod pripada. *Širi* kod se obraća općenitome i zajedničkom za mnoge i mnogo. To je ono za čime večernje novine teže kada pišu o raznolikim temama za masovnu publiku. *Uži* se kod s druge strane veže uz specifično, uz ono što odvaja određene sudionike ili djelatnosti od svih drugih i čini ih jedinstvenima. Znanstveni kod je uvijek užu od popularno-znanstvenog – on isključuje mnoge skupine kojima je potonji dostupan. Uži kodovi teže naglasiti ono što je drugačije i specifično te tako definirati skupinu izvana i

iznutra. Primjerice u mnogim skupinama mladih postoji vlastiti izbor riječi, naglašavanja i gesta koje označavaju tipična obilježja članova.

Zapisnik pripada djelatnosti koja je i politička i birokratska. No njegov kod svjedoči samo o potonjim elementima u njegovoj pozadini. Kod je tehnički i administrativan, a ne agitatorski i polemički – izborni plakat ima potpunu drugačiju jezičnu uporabu. To otkriva da je upravo obnašanje upravnih dužnosti, a ne politička borba ona koja zapisniku daje legitimnost. Kod je prilično uzak jer proizlazi od nečeg ograničenog i određenog: sastanak i prostorno uređenje općine.

Birokratski kod često daje riječima i izrazima trajnije i cjelovitije značenje nego što ga one imaju u svakodnevnom jeziku. Prijedlog poput onog u „do 1990.“ ima precizan sadržaj – 1990. godina nije uključena, jer bi tada pisalo „uključujući i“. A redak „Prorjeđivanje ranije spomenutih predmeta odobrava općinski Odbor za graditeljstvo“ može se shvatiti samo kao propis – moguće ga je opisati u novinama, ali ne i u zapisniku, gdje je on upravo zbog formulacija poput ovih i postao odlukom.

Postoje mnoge jezične sličnosti između članaka. Svi naginju bezličnim glagolskim imenicama i pasivu: „Prorjeđivanje ranije spomenutih predmeta se odobrava“ može se usporediti s „Zaključit će se ugovor o pokrivanju troškova o promjeni prostornog uređenja“ na drugom mjestu. A nastavci za pasiv imaju standardni oblik, *-es*. Oni su dio iskaza kojima se umoljava i potvrđuje „Ovime se moli da...“ – lingvistički termin jest performativne rečenice. Ove strane koda su ukorijenjene u djelatnosti: sklonost prema bezličnom, formalnom i hijerarhijskom – zahtjev od podređene instance i odluka nadređene.

Tekst uvijek ima fizički temelj. Pisan je na papiru ili računalu i otisnut u knjizi, novinama, brošuri ili na plakatu, razlikovnoj vrpci ili košulji. Govorimo o *mediju* teksta: vanjsko sredstvo koje ga čini dostupnim čitateljima. Tekst se naravno prilagođava mediju. Na naslovnoj stranici novina nije uobičajeno mnogo pisati. U medije možemo ubrojiti i tehničke i društvene organizacije koje predstavljaju tekst i šire ga do primatelja. Na taj način medij je odgovoran za komunikaciju. Poruka nekog štrajka prvo dolazi do novina, a ne do pretplatnika, a ako se tiskanje odbije, ona uopće neće biti objavljena.

Zapisnik treba biti pisan na računalu kao knjižica u A4 formatu. Vanjska forma treba ispuniti obvezu brzog, jednostavnog, standardiziranog i jeftinog načina prikaza. Vi kao zastupnik dobivate zapisnik kući. No znate da je on izvješten i na oglasnoj ploči u općinskom uredu gdje ga svi mogu pročitati. Osim toga, on se i arhivira. Prema načelu javnosti treba se izvaditi svakome tko za to zamoli, bez nekog posebnog razloga. Javnost je važna za onu ulogu

koju tekstovi ove vrste igraju u općinskoj demokraciji. Mogli bismo reći da je zapisnik zbog javnosti *otvoreni* medij, za razliku od primjerice privatnog pisma koji je *zatvoreni*.

Bryssel den 9 november 2010

SEC(2010)1326

KOMMISSIONENS ARBETSDOKUMENT

RAPPORTEN OM KROATIENS FRAMSTEG

ÅR 2010

bifogad till

MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN

TILL EUROPAPARLAMENTET OCH RÅDET

Strategi för utvidgningen och huvudutmaningar 2010–2011

HR

{COM(2010)660}

4.13. Kapitel 13: Fiske

Kroatien har gjorts goda framsteg på områden **förvaltningen av resurser och fiskeflotta** samt **inspektionen och kontrollen**. Dessa områden är en nyckelfaktor för anslutningsförhandlingarna i det här kapitlet. Kroatien fortsätter att tillämpa lagstiftningen om landningsdeklarationer och försäljningsuppgifter. Fiskeövervakningscentrum är operativ och ytterligare personal rekryteras. När det gäller statistiken, Kroatien har nått slutstadiet i anpassningen med EU:s regelverk på området insamling och bearbetning av uppgifter om fiske och statistik om fiskefartyg. Registrering av kommersiella fiskefartyg har kommit långt, men det kvarstår att anpassa den på det hela taget till regelverket. Inledning av satellitbaserade kontrollsystemet för fartyg är ännu inte avslutad. System för in- och utgångar saknas. Administrativa och tekniska kapacitet av fiske inspektioner har förbättrats, men det är nödvändigt att ytterligare stärka dem. Det omfattar särskilt rekrytering och utbildning av ytterligare fiskeinspektörer som skulle utföra övervakningar på kusten.

Goda framsteg har uppnåts på området **strukturella aktiviteter**. Kroatien har förordnat administrativa organ som kommer att genomföra den Europeiska fiskerifonden, som är ett av de viktigaste inslagen i anslutningsförhandlingarna i det här kapitlet. Det är nödvändigt att ge en slutform till nationell strategi för fisket. Kroatien måste ytterligare anpassa sitt **bistånd** till regelverket.

Goda framsteg kan rapporteras på området **handelspolitik**. Informationsamling om typer, antal och priser fortsätter. Ytterligare framsteg uppnått Kroatien när det gäller anpassningen till gemenskapens regelverk genom antagandet av lagen om strukturstöd och fiskmarknad, som är en av de viktigaste faktorerna för anslutningsförhandlingarna i det här kapitlet. Det är nödvändigt att intensifiera ansträngningar för att grunda producentorganisationer samt samordna handelsnormer.

På området **internationella avtal**, har Kroatien övertagit och tillämpat alla rekommendationer av Internationella kommissionen för bevarande av tonfisk i Atlanten (Iccat) som reglerar fiske, fiskodling och handel. Det krävs dock ytterligare ansträngningar för att anpassa flottan och odlingskapacitet.

Slutsats

Kroatien har gjort goda framsteg i fråga om anpassning till EU:s regelverk på fiskeområdet. Förberedelserna har kommit långt. Kroatien måste öka ansträngningar för att genomföra lagstiftning, särskild vid förvaltning av fiskeflottan, inspektion och kontroll samt strukturpolitik. Dessutom måste Kroatien till fullo genomföra sina internationella avtal.

4.16. Kapitel 16: Beskattning

Begränsade framsteg kan rapporteras på området **indirekt beskattning**, eftersom den kroatiska lagstiftningen är i hög grad anpassad till EU:s regelverk. Det krävs dock ytterligare anpassning på området mervärdesskatt, särskilt i fråga om reducerade skattesatser och skattebefrielser, frizoner och särskilda program, liksom i fråga om punktskatter, särskilt för kaffe och koffeinprodukter, samt uppbörd av tull på kol, gas och elektrisk energi, minimiskattesatser och små producenter. Bestämmelser om beskattning av bilar återstår att anpassa med EU:s regelverk.

På området direkt beskattning har Kroatien börjat förberedelser för bilaterala avtal om **beskattning av inkomster från sparande** som planerar åtgärder som är desamma som i Direktiv 2003/48/EG och som skulle ingås med de beroende eller associerade territorier av berörda medlemsstaterna. På detta område har Kroatiens lagstiftning i mycket stor utsträckning anpassats till EU:s regelverk.

Vissa framsteg kan rapporteras på områden **administrativt samarbete och ömsesidigt bistånd**. Personligt identifieringsnummer krävs numera för självdeklaration, skatteuppbörd och skatteåterbäring. Förberedelser för administrativt samarbete och ömsesidigt bistånd med medlemsstaterna har i stort sett avslutats, inklusive inrättandet av den Centrala sambandskontor i Sambandskontor för punktskatter.

Kroatien har gjort goda framsteg på områdena **operativa kapacitet och datorisering**. Förberedelser för att utveckla en nationell applikation för Systemet för utbyte av information om mervärdesskatt (VIES) och Systemet för förflyttning och kontroll av punktskattepliktiga varor (EMCS v3) är färdiga. Detta kunde fullt ut testa efter anslutning till nätverket. Ytterligare ansträngningar måste göras för att stärka den IT-kapaciteten inom skatteförvaltningen och tullförvaltningen samt för att slutföra IT-applikationer som krävs vid tidpunkten för anslutningen till EU.

Slutsats

På detta område har uppnåtts framsteg, i synnerhet på områdena operativa kapacitet och datorisering. Den kroatiska lagstiftningen är på området direkt och indirekt beskattning i stor utsträckning anpassad till EU:s regelverk. Trots detta krävs ytterligare anpassningar, i synnerhet på områdena mervärdesskatt och punktskatter. Det krävs ytterligare ansträngningar för att stärka den administrativa kapaciteten, inklusive IT-samtrafikförmågan.

4.17. Kapitel 17: Ekonomisk och monetär politik

Betydande framsteg kan rapporteras i fråga om anpassningen på området monetär politik vilket har nått slutfasen genom konstitutionsändring som garanterar centralbankens fullständiga oberoende.

Vissa framsteg har uppnåtts på området ekonomisk politik. Institutionella och tekniska kapacitet för att utveckla medelfristiga makroekonomiska och fiskala ramen förbättras

ytterligare. Det ekonomiska programmet inför anslutningen (PEP) som omfattar perioden 2010–2012 har lagt fram ett omfattande och integrerade makroekonomiska och finanspolitiska ramverket för den ekonomiska politiken. På grund av den oväntat långa ekonomiska krisen i Kroatien har kraftigt minskat betydelsen av PEP som ett huvuddokumentet för att skapa den ekonomiska politiken. Regeringen har tagit fram ett omfattande Program för ekonomisk återhämtning som framställs strategin på medellång och lång sikt för strukturella reformer. Genomförandet inleddes 2010 och beräknas att vara klar med detta till 2020. Ett brett politiskt samförstånd om de grundläggande villkor för en marknadsekonomi bevaras. Fiskalisk rapportering måste ytterligare anpassas till ENS 95 standarder.

Slutsats

Ytterligare framsteg har uppnåtts på områden ekonomisk och monetär politik. Anpassningen till EU:s regelverk på detta området har i allmänhet slutförts. Men samordning mellan politikområden måste förbättras ytterligare.

4.18. Kapitel 18: Statistik

Goda framsteg kan rapporteras på området **statistisk infrastruktur**. Antalet anställda i Statistiska centralbyrån (SCB) ökade obetydligt. Integration av regionala kontor inom SCB trädde i kraft den 1 januari 2010. Arbetet i de regionala kontoren omorganiseras. Prioriteten ur partnerskapet för anslutning är uppfylld. Målen för de viktigaste statistiska planer hittills uppnåtts. Samarbete med andra leverantörer av officiell statistik har ytterligare förbättrats och utbyte av administrativa uppgifter har också ökat. Strategi för spridning av statistiska uppgifter antogs och genomfördes. SCBs ansvar för att sammanställa uppgifter om förfarandet vid alltför stora underskott bör utökas väsentligt och SCB skulle ha en stor metodologisk betydelse. Förberedelserna på detta område har kommit långt.

Goda framsteg har uppnåtts på området **klassificeringar och register**. SCB har etablerat en klassificeringsdatabas. Klassificering av aktiviteter enligt NACE rev 2. tas i bruk. Täckning och kvalitet företagsregistret förbättrats ytterligare. Förberedelserna på detta område går framåt.

Goda framsteg har gjorts på området **statistik per sektor**. Förberedelser för nästa befolknings- och hushållsräkning fungerar väl. När det gäller sociala statistik, genomfördes

den första reguljära undersökningen av inkomster och levnadsvillkor. På området nationalräkenskaper har uppnåtts betydande framsteg. Fördelning av arbetsuppgifter har klargjorts och en detaljerad arbetsplan utarbetats. Arbetet med att upprätta statistiska uppgifter om utrikeshandel i enlighet med Intrastat-systemet pågår väl. På området kortfristiga företagsstatistik skapades nya indikatorer. Statistiska uppgifter om industriproduktionen (Prodcom), energi och transport är nu till fullo anpassat till EU:s regelverk. Betydliga framsteg har gjorts på området jordbruksstatistik, särskild i frågan om större användning av administrativa datakällor, statistik över fruktträdgårdar och vingårdar samt räkenskaper för jordbruket. När det gäller statistik på området vetenskap och teknik, ytterligare framsteg har gjorts i harmonisering av EU:s bestämmelser. Förberedelserna på detta område har gått betydligt framåt.

Slutsats

Betydande framsteg har uppnåtts i modernisering av statistisk infrastruktur. Generellt sett har uppnåtts en god anpassningsnivå. Det krävs dock ytterligare ansträngningar för att kroatisk statistik ska ligga i linje med EU:s krav.

4.25. Kapitel 25: Vetenskap och forskning

Ytterligare framsteg har noterats på området **forskningspolitik**, där anpassningsnivån är generellt redan hög. Men den privata sektorns deltagande och effektivitetsnivån av det särskilda programmet ”Människor” och särskild Marie Curie-stipendier är fortfarande låg.

Kroatien fortsätter att aktivt delta i **EU:s sjunde ramprogram (FP7)**. Kroatien har också ökat sin administrativa kapacitet genom att ändra utnämning av kommitte för förvaltningen av programmet FP7 och erbjuda utbildning för nationella kontaktpunkter. Handlingsplanen för att uppmuntra till deltagande i FP7 har lett till goda resultat, men ekonomi- och finanskrisen har tillfälligt stoppat ekonomiska incitament.

När det gäller Kroatiens integration i det **Europeiska området för forskningsverksamhet (ERA)** har ytterligare framsteg uppnåtts i att anpassa dess forskningspolitik de mål och åtgärder som råder i Europeisk forskning och innovation. I fråga om rörlighet för forskare, kompletteras Förordningen om register över vetenskapliga forskare, medan stöd till de forskarna som inte är kroatiska medborgare kan också bekosta ur statsbudgeten. Lediga tjänster inom sektorn för forskning börjades publicera på webbplatsen med arbetsplatser

Euraxess. Lagen om nationella stiftelse för vetenskap och högre utbildning har genomförts och detta på grund av vetenskaplig excellens, med undantag för bestämmelser om finansiering av forskningsprojekt på ett mer konkurrent sätt. Men inga framsteg har uppnåts i den totala nivån på investeringar i forskning som har stagnerat sedan 2007 till cirka 0,9% av Kroatians BNP. Medverkan från industrin och sektorn för små och medelstora företag i forskningsverksamheten är fortfarande svag.

Slutsats

Framsteg i detta kapitel fortsätter, men takten har avtagit till följd av den ekonomiska och finansiella krisen. Genomförande och uppföljning av åtaganden förblir fortfarande ytterst viktigt. Ansträngningar krävs för att ytterligare förbättra de administrativa och forskningskapacitet. Det är nödvändigt att öka investeringarna i forskningssektorn genom medverkan av industrin och sektorn för små och medelstora företag.

4.26. Kapitel 26: Utbildning och kultur

Goda framsteg har gjorts på områdena utbildning, yrkesutbildning och ungdom. Utbildningsreformen fortsätter enligt Plan för utveckling av utbildningen för perioden 2005-2010. Kroatien deltar i den strategiska ramen för europeiskt utbildningssamarbete Utbildning 2020. När det gäller antalet elever som lämnar skolan i förtid och utan avslutad gymnasieutbildning, är de resultat som Kroatien uppnår alltid bättre än EU:s normer dvs. över de. Situationen har förbättrats, men antalet personer som framgångsrikt har fullföljt något program för högre utbildning samt de som deltar i förskoleundervisning, är med två tredjedelar fortfarande på en genomsnittlig nivå om man jämför med resultaten i EU. Antalet personer som deltar i livslångt lärande är fortfarande på en mycket låg nivå. En handlingsplan för utveckling av en nationell referensram för kvalifikationer är i färd med att genomföra. Dessutom infördes slutprov i gymnasieskolan (nationella prov). Genomförandet av Bolognaprocessen inom området för högre utbildning har fortsatt. Återstående utmaningar handlar om att genomföra strukturella reformer på universitetsnivå och deras finansiering, att komma fram till strategier utifrån studieresultat och att tillämpa och själv certifiera en kroatisk kvalifikationsram. Nu pågår reformeringen av yrkesutbildning och vuxenutbildning.

Högskoleverket fortsätter att genomföra förberedande åtgärder, såsom förvaltning av pilotprojekt för att nå målet om full delaktighet i program för Livslångt lärande och Aktiv

ungdom. En deklaration till stöd för genomförandet av Högskoleverkets aktiviteter har antagits. Prioriteringar av Partnerskapet inom områdena utbildning, yrkesutbildning och ungdomsfrågor är till stor del uppfyllda.

Framsteg kan rapporteras också på området **kultur**. Ytterligare ansträngningar har gjorts för att vidare främja Kroatiens deltagande i de europeiska programmen Kultur och Ett Europa för medborgarna.

Slutsats

Ytterligare framsteg har gjorts på områdena utbildning, yrkesutbildning, ungdom och kultur. Nivån av anpassning till gemenskapens regelverk är god. Kroatien bör fortsätta sina ansträngningar för att förbereda förvaltningen av programmen Livslångt lärande och Aktiv ungdom. Dessutom måste Kroatien fortsätta ägna uppmärksamhet åt vuxenutbildning.

4.27. Kapitel 27: Miljö

Vissa framsteg har gjorts i den **övergripande lagstiftningen**. Processen för genomförandet i denna sektor är nästan färdig. Ansträngningar behövs för att genomföra miljökonsekvensbedömning och strategisk miljöbedömning. Utformningen av bestämmelser om allmänhetens deltagande och tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor är fortfarande otillräcklig. I detta avseende är det nödvändigt att intensifiera samarbetet med rättsväsendet.

Goda framsteg har gjorts på området **luftkvalitet**. Kroatien har utvecklat en strategi för att gradvis minska utsläpp av vissa luftföroreningar fram till slutet av 2010, med prognoser för utsläpp under perioden 2010–2020. Införlivandet av det nya regelverket på områden luftkvalitet och renare luft i Europa låter vänta på sig.

Få framsteg har gjorts på området avfallshantering. Kontinuerliga ansträngningar måste göras för att sanera befintliga deponiavfall och ekologiska hot spots samt för att fortsätta utveckla system för insamling och hantering av olika typer av avfall.

I och med antagandet av nya Lagen om vatten och Lagen om vattenförvaltning har det tagits betydande steg på området vattenkvalitet. Genomförandelagstiftning beträffande badvattenkvaliteten har också genomförts. Investeringarna i denna sektor är för närvarande otillräckliga, och det är nödvändigt att förbättra övervakningen och rapporteringen. Det behövs ytterligare betydande ansträngningar på detta område samt slutförande av planer för förvaltning av avrinningsområden.

På området **naturskydd** har vissa framsteg uppnåtts genom antagandet av genomförandebestämmelser om konsekvensbedömning av påverkan på naturvärden. Förberedelser för att göra listor över marina Natura 2000-områden har påbörjats. En del brister kvarstår fortfarande i den administrativa kapaciteten när det gäller att genomföra och tillämpa gemenskapens regelverk, särskilt i Det statliga institutet för naturskydd och på lokal nivå. I skogssektorn fortsätter aktiviteter inriktade mot genomförandet av det nuvarande kroatiska lagstiftningen.

På områden **industriell förorening och riskhantering** är anpassningen långt framskriden. Ytterligare ansträngningar har gjorts för att ytterligare utveckla ett Europeiskt register över utsläpp och överföringar av föroreningar. Dessutom intensifieras aktiviteter för en harmonisering av befintliga anläggningar enligt Direktiv om samordnade åtgärder för att förebygga och begränsa föroreningar och Direktiv om stora förbränningsanläggningar. På detta område kommer det att krävas betydande ekonomiska resurser och stora ansträngningar för att säkerställa tillräcklig administrativ kapacitet.

På området som beträffar **kemikalier** har anpassningen till gemenskapens regelverk ytterligare framskridit, och detta genom ändringar i Förordningen om biocider och antagandet av en lista över begränsade eller förbjudna farliga kemikalier. Det är nödvändigt att öka ansträngningarna för att genomföra och tillämpa lagstiftningen om kemikalier och Seveso II-direktiv.

På området **klimatförändringar** har gjorts stora framsteg. Kroatien har anslutit sig till Köpenhamnsavtalet och fortsätter att uppfylla sina rapporteringskrav enligt UNFCCC och Kyotoprotokollet. I fråga om anpassningen till gemenskapens regelverk på området klimatförändringar har Kroatien noterat stabila framsteg, men det krävs ytterligare insatser, särskilt för att slutföra genomförandet av EU:s system för handel med utsläppsrätter, att uppfylla krav på bränslekvalitet samt att anpassa regelverk som antagits efter 2009. Kroatien har nämligen överklagat beslutet från Kommittén för efterlevnad av Kyotoprotokollet när det gäller brist Kroatiens på efterlevnad.

Lagstiftningen om brusreducering har införlivats till fullo. Men **bullerkartor** för städer och kommuner är fortfarande inte antagna.

Kroatien deltar i europeiska civilskyddsmekanismen från 2009 och betalar avgifter ur sin budget. Kroatiens förberedelser på området civilförsvar framskrider väl. Ansträngningar för att stärka Kroatiens administrativa kapacitet går långsamt. Det krävs fortfarande ytterligare ansträngningar på detta område för att säkerställa att lagstiftningen genomförs och tillämpas.

Det är nödvändigt att främja samordningen mellan ministerier och organ som sysslar med frågor som rör miljöskydd.

Slutsats

På detta område har i allmänhet uppnåts goda framsteg när det gäller anpassningen och tillämpningen av lagstiftningen. I grunden har Kroatien nästan slutfört sina förberedelser. Det är nödvändigt att slutföra harmoniseringen av lagstiftningen på området vattenkvalitet och i viss mån den som rör klimatförändring. Den administrativa kapaciteten, särskilt på lokal nivå, måste ytterligare stärkas och detta särskilt på områdena naturskydd, övervakning av industriella föroreningar och riskhantering. Det är nödvändigt att förbättra genomförandet av det horisontella regelverket, och detta med betoning på miljökonsekvensbedömning och strategisk miljöbedömning, sedan måste tillgången till information och rättsväsende i miljöfrågor förbättras och samarbetet med icke-statliga organisationer som är verksamma på miljöområdet.

4.29. Kapitel 29: Tullunion

Vissa framsteg har uppnåtts i **tullagstiftningen**. Nya förordningar om tulltaxan 2010, har trätt i kraft, och Kroatiens tulltaxa överensstämmer nu med den Kombinerade nomenklaturen 2010. Ytterligare anpassningar till EU:s förordningar när det gäller säkerhetsaspekter har genomförts. Dessutom har ett nytt system för tullbefrielse trätt i kraft. Generellt är anpassningen av tullbestämmelser till gemenskapens regelverk mycket hög, även om det i fördelningen av tullkvoter och arrangemang för intern transitering fortfarande existerar mindre obalanser.

Goda framsteg har också gjorts beträffande den **administrativa och operativa kapaciteten**. I juli antog Tullverket en ny Affärsstrategi för perioden 2010-2012 och fortsätter med att genomföra sitt Program för korruptionsbekämpning, inklusive en kampanj för att öka medvetenheten om detta samt en politik för systematisk personalrotation. Kapaciteten och rollen hos enheter för intern kontroll har förbättrats. Förberedelser för utveckling av tillämpningen av Europeiska gemenskapernas integrerade tulltaxa på nationell nivå och det nya datoriserade transiteringssystemet har slutförts. Ett fullständigt prov skulle kunna utföras efter att nätverksanslutningen aktiveras.

Kroatiska tullverket kan på grund av sin begränsade kapacitet inte garantera att fortsätta med sina IT-tjänster och är fortfarande till stor del beroende av externa företag. Generellt fortsätter

Kroatien konsekvent att uppfylla sina mål och prioriteringar på områden administrativ och operativ kapacitet.

Slutsats

Goda framsteg har uppnåts inom detta kapitel. Den kroatiska tullagstiftningen har i stor utsträckning anpassats till EU:s regelverk och ytterligare anpassning har uppnåtts under den period som rapporten omfattar. Dessutom fortsätter Kroatien att notera framsteg i sin administrativa kapacitet, särskilt på området sammankoppling av IT-system, där förberedelser för två viktiga IT-system är avslutade. Ytterligare framsteg krävs för att undanröja de sista avvikelserna i Kroatiens lagstiftning, genomföra Strategin för korruptionsbekämpning och göra förberedelser på området IT-samtrafikförmåga.

4.30. Kapitel 30: Yttre förbindelser

Ytterligare framsteg har gjorts i fråga om **den gemensamma handelspolitiken**. Kroatien har fortsatt samarbete och samordning med Europeiska kommissionen i syfte att anpassa sig till EU:politiker och positionera sig mot icke-medlemsstater och inom internationella organisationer.

Efter undersökningar av Världshandelsorganisationen (WTO) om tillfälliga säkerhetsåtgärder som infördes i juni 2009, har Kroatien återkallat skyddsåtgärder för ostsubstitut och började betala ut tull som betalas av importörer. Åtgärder som rör hårdost (Edam och Gouda) har bekräftats i november 2009 och upphörde att gälla i januari 2010. När införande av särskilda åtgärder avgörs, som är tillåtna enligt Stabiliserings- och associeringsavtalet samt Världshandelsorganisationens regler, måste Kroatien säkerställa full överensstämmelse med sina internationella förpliktelser. Dessutom måste Kroatien säkerställa omedelbar återbetalning av tullar som betalats av importörerna om ersättning för ost under den period som dessa tillfälliga åtgärder iaktogs.

Kroatien har fortsatt att anpassa den förteckning över produkter med dubbla användningsområden inom EU samt att öka operatörers medvetenheten om varor med dubbla användningsområden. Utbildning av tulltjänstemän inom detta område har fortsatt. Det är nödvändigt att ytterligare förbättra den administrativa kapaciteten, kontroll och rapportering

av varor med dubbla användningsområden, i synnerhet genom utbildning. Förberedelserna på detta område håller på att avslutas.

På området **bilateral avtal med tredjeländer** har Kroatien fortsatt att genomföra en handlingsplan för anpassning g av internationella avtal till EU:s regelverk, men i detta segment behövs ytterligare ansträngningar, särskilt när det gäller bilaterala investeringsavtal. Förberedelserna på detta område pågår.

Vissa framsteg har uppnåtts i utvecklingspolitik och humanitärt bistånd. Arbetet med programmet för genomförandet av den Nationella strategin för utvecklingssamarbetet under perioden 2009-2014 fortsätter. Ytterligare ansträngningar behövs för att komplettera den rättsliga ramen på detta område och för att stärka den administrativa kapaciteten. Generell, förberedelserna på detta område pågår.

Slutsats

Kroatien har generell nått en avancerad nivå av harmonisering på området yttre förbindelser och fortsatt samordning och harmonisering av sina positioner på den internationella scenen. Kroatien har dock att komma ihåg att den måste till fullo uppfylla alla sina internationella förpliktelser när den använder skyddsåtgärder. Ytterligare förstärkning av den administrativa kapaciteten krävs inom områdena utvecklingspolitik och humanitärt bistånd.

DOMINIKANSKA REPUBLIKEN

Väggen i mitt ungdomsrum smyckades med bilden av karibisk strand, med oundvikliga palmer som hänger över det turkosblå havet och den vitaste sanden i världen. Denna bild har blivit min dröm och flykt under pauser från lärandet, och ett par tusen dagar senare blir denna dröm och dessa bilder verklighet. När jag reste till Dominikanska Republiken på obestämd tid, kände bara en handfull människor till dess geografiska läge. Den omfattar två tredjedelar av den östra sidan av **Hispaniola**, den näst största ön i Västindien, medan Haiti ligger på den återstående tredjedelen av ön, på dess västkust.

SANTO DOMINGO

Santo Domingo är politiskt och ekonomiskt centrum och landets huvudstad, med omkring två miljoner invånare. Den påminner om stora amerikanska städer, men behåller ändå helt sin latinamerikanska andan. Även om Dominikanska Republiken är ett av länderna i den s.k. tredje världen, går det inte att märka detta om du är en vanlig turist i Santo Domingo. På gatorna ser du stora köpcentra, helt västerländsk livsstil och bilar dyrare än dem som man kan se mitt i London. Motsatsen till det kan du hitta om du går lite djupare till dess dolda hörn och gränder, där du kan se både en stor fattigdom och omänskliga förhållanden som man lever under. På lyktstolparna finns ett skrämmande stort antal illegala anslutningar som blir en invecklad, osäker och farlig härva av 220 volt. Det finns också bilar utan dörrar vars utseende, motor och rörelse överskrider gränserna för tid, uthållighet och möjligheter. För att resa i det förflutna, lära känna kulturen på ön och besöka stadens sevärdheter är en dagstur tillräcklig. Den bör omfatta den **Koloniala zonen**, det viktigaste vittnet om den koloniala historien och den latinska andan, till största delen byggd på 1600-talet, och som Cristófer Columbus bror Bartolomeo började bygga. Santo Domingo var den första spanska huvudstaden i den Nya världen och basen för spanjorernas hundra år gamla erövringar av Amerikas båda hälften. Staden kan ståta med det första universitetet och nya världens första katolska katedral som heter Santa María de Menor. Det är absolut värt att besöka Alcázar, Cristófer Columbus sons Diegos residens, Ozama-fästningen, den äldsta gatan Calle de las Damas och Faro a Colón, ett monument byggt för att hedra Cristófer Columbus som 1506 begravdes i Santo Domingo. Det bästa utbudet av souvenirer finns på en färgsprakande marknad **Mercado Modelo** och tro mig, att köpslå här bör passera alla anständighetens gränser. Att sänka priset med upp till 10-15 procent är långt ifrån tillräckligt. Dominikanerna är mästare i sitt hantverk, och endast om

du betalar cirka 20-30 procent av det begärda priset, kan du säga att du är skicklig i att köpslå. Dominikanerna kommer att acceptera dig som någon ”som kan sin konst” och med ett glatt leende, oberoende av utebliven vinst, som de får från mindre förberedda turister och stolt kalla dig ”Tigre”. För varje steg kommer du också att hitta restauranger, nattklubbar, hotell och kasinon, där du till fullo kan uppleva glädje och eufori över karibiskt liv. Santiago de los Caballeros, La Romana, San Pedro de Macoris, San Francisco de Macoris, Puerto Plata och La Vega, känt för sin karneval, är de andra större städerna på denna paradiso.

JÄTTESTORA SÅNGARE FRÅN HAVSDJUPET

De trognaste besökarna av Dominikanska Republiken - om detta vittnar de månghundraåriga målningarna på grottväggarna i Tainosen - är sympatiska havsjättar, **knölvalar**. Varje år i slutet av december väntar Samana-bukten på de kära gästerna och trogna besökarna, som färdas över tusen mil på väg till den varma karibiska destinationen. Till bukten kommer de för att para sig och föda sina ungar. Karibiens varma vatten ökar kalvars chanser att överleva, i motsats till de nordliga haven, deras sommarhem. De stannar i bukten till slutet av mars, uppfostrar deras ungar och förbereder dem för den långa resan tillbaka till nordliga hav, där de kommer att tillbringa resten av året med att äta. Samtidigt sker en ovanlig ”uppvaktning” i bukten. Även om man inte vet den exakta orsaken till deras ”sånger”, vackra melodiska ljud som bara produceras av denna valart, vet man att det är hanar som sjunger under parningstiden och de gör det i vertikal ställning, med huvudet riktat mot havsbotten. Även om dykning med valar är förbjuden, är det omöjligt att inte höra deras ljud under dykningen, och de lyckligaste kan uppleva ett eller annat tillfälligt möte under havet. Under inspelningen av en dokumentärfilm om knölvalar, var jag en av de lyckliga. Att vara under havet med en ung knölval, med sina fyra meter och flera ton, är en upplevelse man inte kan glömma. Och när modern närmar sig med sina 15 meter och 50 ton (föreställ dig en större turistbuss), kommer det till ögonblick av hyperventilering, extra-spänning, magi och upptäckten av religionen genom bön och hopp att mamma val inte ska bli galen. Knölvalar är väldigt sympatiska, nyfikna och icke-aggressiva, men en mamma som skyddar sina ungar, kan vara oberäknelig. Mindre spännande och mindre direkt, men ett lika fascinerande sätt att se dessa Pavarotti från havet, är att delta i en av de många valskådningarna.

DOMINIKANA – ETT TURISTPARADIS

Dominikana är i ordets alla bemärkelser ett turistparadis. Jag vet inte hur att beskriva alla de platser, eftersom jag kunde skriva ett särskilt reportage om varje av dem, så jag ska bara kort

nämna dem. **Punta Cana** och **Bavaro** i landets sydost är de mest populära ”all inclusive” destinationer. Här finns det kilometer av stränder längs vilka ligger femtiotal hotell, med ett sådant överflöd av underhållning att du inte behöver gå ut ur dem under den hela semestern. De är inte riktigt min första personliga val för en ideal semester, men de är i alla fall lämpliga för en hel organiserad, avspänd semester. I närheten finns Casa de Campo, en destination för de rika och berömda, där också finns hus vilka tillhör Julio Iglesias, Frank Sinatra, Shakira och Oscar de la Renta. Glöm inte att besöka nationalparken **Del Este**, som ligger i den här delen av Dominikana, med den vackra ön La Isla Saona. Det nya turistcentrumet Cap Cana är ett enormt exklusivt turismprojekt i närheten och i sydvästra delen av landet finns det Bahia de Las Aguilas, en del av Jaragua nationalpark, en oas av helt orörd natur, med orörd strand. Puerto Plata, Sosua och Cabarete i den nordvästra delen av landet är de turistorterna med mindre hotell och större erfarenhet av det riktiga dominikanska livet. Kite- och vindsurfing och forsränning på närliggande Jarabacoa visserligen ökar adrenalindosen. I närheten ligger också El Choco nationalparken. På gränsen till Haiti i norr, ligger nationalparken Monte Christi, som är på grund av sitt ökenlika utseende mycket ovanligt och attraktivt för större äventyrerska. I mitten av landet förlorar du en känsla av karibiska paradiset, eftersom du är omgiven av slätter och berg där man kan uppleva minusgrader i julen. Det är ideallt för turister som gillar berg. Personligt, för mig är ett område av halvön och **Samana** bukten i nordost mer intressant, där Dominikana fortfarande har smak av Columbus beskrivning av paradisdal och det riktiga dominikanska livet. Därför är den redan ett par säsonger besökt av mer än 150 kryssningsfartyg per år. Området är fullt av obeskrivlig skönhet, mycket mångfaldigt och allt detta på bara en halvtimme från centrum, den lilla staden Santa Barbara de Samana. Knölvalar är världens sevärdhet och orsaken till Samana besöks av tusentals turister från den hela Dominikanska Republiken. **Los Haitises** nationalparken är platsen av Tainos historia, fascinerande mangroveskogar och öar som påminner om den berömda vietnamesiska bukten Halong Bay. Förr var parken platsen var filmen Apocalypse spelades in och under det senaste decenniet har TV-produktioner från olika länder valt att spela in reality show Expeditionen Robinson här. El Limon, vattenfall helt dold i det inre av halvön, är platsen varifrån den populära Rambo hoppade ner.

Cayo Levantado är en paradiso avsett bara för simning, musik och sysslolöshet, liksom stränderna Valles och Rincon, och den senare har förklarats till en av de 10 vackraste stränderna i världen. Las Terrenas är en fascinerande, något kaotisk turistort där tillsammans med dominikanerna fortfarande lever fransmän, italienare och tyskar. Där bor också alla andra som rymde från vardagens stress av den materialistiska väst och funnit lycka i ett enkelt liv

badad i solsken. Las Galeras är en liten stad känd för den mest färsk fisk i bukten, som ligger längst ut på spetsen av halvön, med vilka de Marble Mountains erbjuder oändlig vy över Atlanten till det avlägsna Europa.

INTRESSANTA FAKTA ELLER "DETTA KAN MAN INTE TRO"

Dominikanerna som bor i storstäder är på grund av de goda förbindelser med USA en del av Facebook, I-phone, blackberry, shopping och Porsche Cayenne revolutionen. Till följd därav skiljer de sig egentligen inte alls från andra liknande människor i världen. För att lära känna dominikanerna med alla deras egenskaper vilka ibland kan göra dig galen, måste du dra till orter som ligger på landet, varav halvön och bukten Samana blir de perfekta. Några ord om *dessa* dominikaner.

Invånare på landsbygden, dvs. i turistområden rättar sig till fullo efter: "Gör inte idag vad du kan skjuta upp till imorgon" (eller till övermorgon, eller till nästa månad... eller ...vem vet när). Våldigt ofta kommer du att se dem sitta på gatan i stora skuggan och betrakta livet omkring sig i timmar. Fråga dig inte alls vad de gör, eftersom svaret är väldigt enkelt – absolut ingenting – och de gör så timme ut och timme in. Och om du har avtal med någon och han säger att komma "aorita" (kommer snart), kan detta "aorita" sträcka sig från 15 minuter till evigheten.

Den dominikanska kulturen är en blandning av den spanska koloniala kulturen, afrikanska slavar och ursprungsbefolkningen Tainos. Den sammansatta påverkan är också synlig i **köket**. Basen i det dominikanska köket är, som i varje fattigt land, ris, bönor och kyckling. Du kan bokstavligen drunkna i havsspecialiteter av alla slag, liksom i ett färgglatt överflöd av exotiska frukter och grönsaker. Papaya, mango, passionsfrukter, ananas, grapefrukt, bananer, avokado, och ett stort antal rotfrukter – olika potatissorter, gnam, yuk, vivera är tillgängliga på varje tur. Under en utflykt i naturen hittar du kaffe- och kakaoplantager, upptäcker skillnader i trä och frukt hos till synes samma banan och lönn (stekbananer), och inser att alla är galna efter mango, både människor och djur, från kor och hundar till sorkar. Du kommer att dricka ur en nyskördad kokosnöt (överdriv inte i slukandet av den inre barken i kokosnöt, eftersom det är ganska svårt för magen) och fräscha upp dig med *Batida* – en milkshake gjord av färska frukter. I alla fall bör du också pröva *La Bandera*, *Sancocho* och *Dulche de Leche*. *Cuba Libre* är den vanligaste drycken som kommer att erbjudas. Rom av alla kvaliteter från den billigaste etylalkoholen till den förstklassiga *Siglo De Oro* med Coca-Cola är den nationella drycken. Dessutom kan du "sockra dig" med *Piña Colada*, en drink serverad i en urholkad ananas, med *Coco Loco*, en liknande dryck som serveras i en riktig kokosnöt eller

med *Presidente*, det förstklassiga dominikanska ölet. *Mama Huana* är en dryck gjord av olika örter och rötter, vattnad med den oundvikliga romen, som dominikanerna kommer att servera som en dryck kallad ”Por la potencia/för kraft”, vilken är en sorts dominikansk viagra. Även om den fortfarande inte kan nå berömmelsen av den förstklassiga cigarrtillverkaren – Kuba, producerar Dominikana förstklassiga cigarrer. *Romeo y Julieta*, *Arturo Fuente*, *Cohiba*, *Monte Christi*, *Davidoff*, *Leon Himenez* är bara några av dem. Låt dig inte luras av cigarrförsäljare på stränder eftersom cigarrer är, istället för tobak, oftast fyllda med hackade blad från bananträd.

Målningar och skulpturer med typiska karibiska motiv och färger är mycket intressanta, särskilt av konstnärer från Haiti. Med litet köpslående kan du mycket billigt köpa vackra målningar med livliga färger.

Även om du tror att du är ensam mitt i den vackra karibiska naturen, är dominikanerna alltid omkring dig och de är alltid väldigt nyfikna. De kommer att betrakta dig på avstånd och om de bara tror att du har förlorat dig eller att du behöver hjälp med bilen eller någon information, kommer tiotals av dem i en minut omkring dig och erbjuder dig alla typer av hjälp som om de är största experter. De kommer att erbjuda lösningar innan du ens säger vad som är problemet. De har ”vänner” överallt – från en läkare, en taxichaufför eller en reseledare till en som säljer souvenirer eller vad som helst du behöver och även bland astronauter eller mästare i bob och skidåkning. Det blir helt enkelt omöjligt att säga NEJ – men du bör vara försiktig. ”No problem” kan ofta hålla dig några timmar på samma plats och, slutligen, bli större än vad det var i början. Men om du har tid, kommer du definitivt ha riktigt roligt med dominikanerna och deras ”logik” och sätt att lösa problem.

Lita aldrig på dominikanerna och deras väginstruktioner. De kommer alltid att hänvisa dig i vilken som helst riktning med hundra procent säkerhet, eftersom det känns obehagligt för dem att erkänna att de inte vet någonting. Dominikanerna vet alltid allt. Då vi redan talar om vägar, är att köra genom Dominikana en ekvivalent till ett nervsammanbrott. Om du ändå måste åka, kör sakta och försiktigt och alltid närmare mitten än kanten av vägen. Nämligen, vägarna är fulla av bilar, motorcyklar, lastbilar, släpvagnar, oidentifierade fordon, kvinnor, män, gamla män, barn, hundar, kor, hästar, grisar, höns, hål, gropar, ännu större hål, jordskred, palmer, träd, arbete på väg... Jag tror jag har någorlunda frammkalat bilden. Det blir lättare att undvika allt som oväntat dyker upp på vägen om du kör närmare mitten. Förutom de klassiska **danserna** i den latinska stilen som t.ex. *merengue*, vilken är den nationella dansen som uppfunnits just i Dominikana, numera världsberömd, och *salsa* och *bachata*, kommer det också nya och moderna stilar. De mest kända är *reggaeton* och *baile de*

perito. Latinska danser är sensuella och livliga. Baile de perito eller ”hunddans” är en för mycket passionerad dans. Den är en simulering av sexuella rörelser i mitten av dansgolvet och turister blir ofta oförberedda, i chock och med öppna munnar. Dominikanerna blir oerhört mycket roade av de förvånade vita människors ansikten på grund av frihet, en avsiktlig överdrift och skoj i deras danssteg.

Dominikanska flickor blir mödrar i väldigt tidig ålder. Dominikanerna bryr sig inte om moderna termer såsom: bröllop, skilsmässa, bodelning, vårdnad av barn, psykoanalys för barn med skilda föräldrar och liknande. I lantliga delar av Dominikana existerar det helt enkelt inte. Livet är enkelt och glad. Till skillnad från Europa, barn och ungdomar, även om ekonomiskt och pedagogisk inte ens nära sina europeiska kamrater, har en sådan mogenhet vilken man lär sig genom att leva på gatan, och vilken är nödvändig för att överleva. Dominikanerna fortsätter att följa regler i natur och biologi, i motsats till oss, som är fullt civiliserade och kulturellt betingade varelser. Tro mig, under de första månaderna av min vistelse i Dominikana, tänkte jag som en riktig stadsflicka att alla här var galna och vilda. Efter att jag tillbringade några år med dem, visade mig varje ankomst till Europa allt mer den absoluta och okontrollerade galenskapen och vildheten av den moderna civilisationen. På frågan: ”Vem är lyckligare, vi eller dem?” är det ingen tvekan om att svaret är: ”Dominikanerna är lyckligaste människor i världen!”

Om du är en vit fri kvinna är äktenskapet garanterat, fastän i slutändan det ofta gäller ”Bättre förlorat än hittade.” Drömmar om ett bekvämt europeiskt liv där pengar växer på träd och alla bor som på en evig semester, blir snabbt den gråa, stressiga europeiska verkligheten vilken fria glada dominikanerna inte kan tåla. Endast ett fåtal ambitiösa finner lycka, medan de allra flesta snabbt återgår till paradiset där livet alltid är solbelyst, ett leende sitter i ansiktet och *Cuba libre* i handen.

I slutet kommer jag att avslöja att alla himmelska stränder är faktiskt fulla med palmblad, kokos, kokosnöt skal och andra naturliga avfall och i verkligheten ser de inte så paradisiskt som i annonser och på vykort. Även om jag var lite besviken på grund av detta, har det inte minskat magien som omsluter varje tum av detta himmelska landskapet och denna gudomliga atmosfären av frihet som du bara kan känna på en karibisk strand. Jag insåg också att denna paradisiskt, vitaste sanden i världen inte är så trevligt för att sola och bada som våra adriatiska stenar och klippor, för den är verkligen mycket envis med att krypa in i varje del av garderoben, väskor eller baddräkten. Men ändå tre år efter att jag lämnade Dominikana, inser jag att på samma sätt som den lilla osynliga sanden, smög detta land av bananer, leenden och ”Inga problem” filosofien i varje del av min varelse för alltid.

Litteraturförteckning

Primära källor:

1. Svenska Djurskyddsföreningen
<http://www.djurskydd.org/> (2013/03/12)
2. Förberedande kurs i matematik 1
<http://www.math.kth.se/math/GRU/2009.2010/SF1611/forberedandematte1.pdf>
(2013/04/10)
3. Hellspong, L.; Ledin, P. (1997). ”Kontexten” i *Vägar genom texten: Handbok i brukstextanalys*. Förlag Studentlitteratur AB., s. 49-56
4. Radni dokument Komisije: Izvješće o napretku Hrvatske za 2010. godinu
[http://www.delhrv.ec.europa.eu/files/file/vijesti/Izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20na
pretku%202010__hr.pdf](http://www.delhrv.ec.europa.eu/files/file/vijesti/Izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20napretku%202010__hr.pdf) (2013/01/23)
5. Juravić, J. (2011). „Dominikanska Republika“ i: skupina autora *Putovanja za dvoje*.
Zagreb: Studio Damjana, s. 104-113.

Sekundära källor:

Bolander, M. (2005). *Funktionell svensk grammatik*. Stockholm: Liber.

Edgren, H. (2006). *Svenskan i EU och EU på svenska*. (hämtat från webbsida
<http://www.ep.liu.se/ecp/006/006/ecp00606.pdf>)

Nida, E. A. (2001). *Contexts in Translating*. Amsterdam, Netherlands; Philadelphia, USA:
John Benjamins Publishing Company.

Silić, J., Pranjković I. (2007). *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.

Ordböcker

Bratanić, M. (2003). *Četverojezični rječnik prava Europske unije*. Zagreb: HIDRA

Puljiz, I., Živčić, M. (2009). *Međunarodne organizacije o obrazovanju odraslih. 1. dio: Vijeće Europe i Europska unija. Pojmovnik politika obrazovanja odraslih. Dokumenti*, Zagreb: Agencija za obrazovanje odraslih.